פעולות ביקורת

במיפקדת אוגדת מילואים, באתר מחטיבותיה וביחידת התחזוקה שלה, נבדקו מצבת כוח האדם; ארגון מרכז הגיוס ופעולת משרדי הקישור; מצבת הציוד וסדרי אחזקת רכב; וסדרי ניהול האפסנייה במחסני החירום.

בחטיבה מרחבית, האחראית לביטחון השוטף בגיזרה אחת, נבדקו מצבת כוח האדם; נוהלי גיוס חירום וזימון חיילי מילואים לשירות פעיל; מצבת ציוד לחימה וסדרי אחזקה ואחסנה של רכב ושל ציוד קשר.

בחיל האוויר נערכה ביקורת על קליטתם של מטוסי כפיר מייצור של התעשייה האווירית. נבדקו נושאים בתחום ביצוע שינויים ושיפורים במטוס, בתחום אימוני צוות אוויר והדרכת צוות קרקע, ובתחום תחזוקת המטוסים ומערכותיהם.

במרכז תחמושת, הכפוף למטכ"ל/אג"א, נערך סקר בנושאי ריענון תחמושת. סדרי האחסנה של תחמושת נבדקו במרכזי תחזוקה קדמיים ובמחסנים של שתי חטיבות.

נערכה ביקורת על סדרי אבטחת מחנות ומיתקנים — במיוחד בסיסי תחמושת ומחסני נשק.

במטכ"ל/אג"א, במרכז שיקום ואחזקה ובמיפקדת קצין חימוש ראשי נבדקו הרכישה והקליטה של ערכות ציוד. בסדנה מרכזית לתיקון ציוד מיכני הנדסי, הפועלת במסגרת מרכז ציוד לחימה וחלפים, נבדקו תכנון פוטנציאל שעות העבודה וניצולו, משך התיקון של הציוד, צריכת חלפים וסדרי מסירת עבודות למוסכים אזרחיים.

במיפקדת מרכז הובלה, וביחידות של מחסני חירום של המרכז, נבדקו נושאי ארגון, כוח אדם ואחזקה של רכב ואפסנייה ותכנון ההובלות בשעת־חירום.

ניהול אפסנייה בחיל האוויר נבדק במינהלת פריטי אוויר ובבסיס אספקה אווירי מרכזי. נבדקו בעיקר סדרי העיתוד של אפסנייה וניהול המלאי; ופעולות הקשורות בבחינות קבלה, בסדרי האחסנה והביקורת על המלאי.

בבסיס הדרכה של חיל הים נבדקו: סדרי הכשרת חובלים; הכשרת צוותי אחזקה בתחומים מקצועיים שונים; פיקוח על ההדרכה; אחזקת ציוד ייעודי וסדרי הפעלתה של פנימיית שוחרים.

במיתקן אימוני הג"א נבדקו סדרי האימון; נושאי כוח אדם ואחזקת נשק, רכב וציוד ייעודי; פיקוח על שימוש ברכב וצריכת דלק.

במטכ"ל/אכ"א, בכמה יחידות הכפופות לו וביחידות של חיל החימוש, חיל האוויר וחיל ההנדסה נערכה ביקורת על המערך המינהלי לקליטתם של חיילים שבטיפול מיוחד.

ביקורת על סדרי בטיחות באימונים נערכה במחלקת ההדרכה במטכ"ל, במיפקדות הפיקודים המרחביים, במיפקדת גיסות השריון, במיפקדת קצין חי"ר וצנחנים ראשי, בבית ספר לשריון ובבסיס אימונים ליחידות שדה.

ההיערכות למניעת תאונות דרכים בצה"ל נבדקה במטכ"ל/אכ"א, במיפקדת המשטרה הצבאית ובכמה מרחבים שלה, במיפקדות הפיקודים המרחביים, ובמיפקדת קצין חימוש ראשי — לגבי ההיבט של תקינות הרכב.

במרכז המיכון של מטכ"ל/אכ"א נערכה ביקורת על הפעלת חלק ממערכות המידע הממוכנות ועל מערך ניהול רשתות הגיוס.

במיפקדת הרבנות הצבאית ובבסיס הציוד שלה, ביחידות הרבנות הצבאית של פיקוד הצפון, פיקוד המרכז וחיל האוויר נערכה ביקורת בנושאים הבאים: ארגון וכוח אדם; הפיקוח על הכשרות; סדרי הפיקוח על ציוד ייעודי ופעולות הדרכה.

נערכה ביקורת על סדרי פעולתה של ועדה לתיאום הקריאה לשירות מילואים בפיקוד הצפון.

נערכה ביקורת על פעולות צה"ל במבצע ליטני.

מבצע ליטני

בחודשים מאי 1978 — ינואר 1979 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על פעולות צה"ל במבצע ליטני. נבדקה ההיערכות לקראת המבצע מבחינות של כוח אדם, מודיעין ובעיות הנדסה ותחזוקה; והיבטים שונים של תוצאות המבצע.

הביקורת נערכה בשלושה מאגפי המטכ"ל, במיפקדת פיקוד הצפון, במיפקדות של הכוחות שלחמו במבצע ושל קציני חיל ראשיים; במשטרה צבאית חוקרת ובפרקליטות הצבאית; ובשני מרכזים של אפסנאות — מרכז ציוד לחימה וחלפים ומרכז תחמושת.

בתחום המבצעי נבדקו מהלך גיוסה של חטיבת מילואים ושילובו של כוח, שלא על פי תכנון מראש; תנועת כוחות שריון בתנאים קשים מבחינת השטח ומזג האוויר; ההנחיות שניתנו בדבר הפעלת ארטילריה ויישומן; ענייני בטיחותם של חיילים; ארגון והפעלה של מחסומים בקצה קו ההתקדמות למניעת מעבר בשוגג. בנושאי מודיעין נבדקו ההפצה של חומר מודיעיני לכוחות לקראת המבצע ובמהלכו; עדכנות החומר; פעילות מודיעין קרבי במבצע ואבטחת מסמכים. בתחום ההנדסה נבדקו השימוש בציוד ייעודי לאיתור ולהשמדה של מוקשים; גיוס ותפעול של ציוד מיכני הנדסי לצורכי חפירה והעמסה. בתחום התחזוקה נבדקה הפשרת ציוד ממחסני חירום; התזרתו לכשירות ואחזקתו. נבדקו נושאים הקשורים במשמעת במהלך הקרב ולאחריו.

מבצע ליטני בדרום לבנון היה מבצע הלחימה הגדול ביותר של צה"ל מאז מלחמת יום הכיפורים. הוא החל ביום 14 במארס 1978 בשעה 22.00 — לאחר שתי דחיות למשך כ־48 שעות, כתגובה על אירוע פח"ע, שהיה ביום 11 במארס 1978, ומטרתו הייתה לבצע פעולת עונשין, להרחיק את המחבלים מהגבול ולשחרר את המובלעות הנוצריות. בשלב שני הורחב המבצע, חוברו המובלעות הנוצריות וצה"ל השתלט על יתרת הגליל הלבנוני, עד נהר הליטני, למעט מובלעת צור, כצעד שנועד להביא להסדר באיזור דרום הלבנון. המבצע הצבאי נסתיים ב־21 במארס 1978 כאשר צה"ל הכריז, באופן חד צדדי, על הפסקת אש.

לפי הערכה של צה"ל היו בגיזרת הפעולה, ערב המבצע, כ־3,500 מחבלים, ונגרמו להם כ־300 אבידות.

הכוחות שהשתתפו במבצע

מבצע ליטני נערך כמבצע משולב, בין חילי ובין זרועי. חילות האוויר והים סייעו לכוחות היבשה, נוסף על משימותיהם העצמיות.

חיל האוויר ביצע גיחות של מטוסי קרב וגיחות של מטוסי תובלה, מטוסים קלים ומסוקים, רובן לתובלה ולסיור. חיל הים, שסייע באש לכוחות על ציר החוף, סגר על נמל צור ואיתר פעילות מחבלים לאורך חופי לבנון.

ההוצאה על מבצע ליטני נאמדה על ידי צה"ל. האומדן לא כלל הוצאות על אישפוז פצועים ושיקום נפגעים ושיפוי בגין תביעות נזיקין, שיוגשו עקב הפגזות מחבלים במהלך הלחימה. המבצע גרם לביטול ולצמצום אימונים שתוכננו לשנת 1978.

על פי נתונים של פיקוד הצפון ומיפקדת קצין רפואה ראשי נפלו בימים שבין 15 במארס ל־28 בו 21 חיילים.

על פי מידע ולקחים שנמסרו על ידי מפקדי הכוחות, ומעיון בסיכומים, שהכינו מיפקדות חיליות, התברר, כי חיילים נפגעו עקב הפרות משמעת — סטיות מהוראות קבע או הוראות שעה; עקב פעולות שבוצעו שלא על פי התרגולת הנלמדת; עקב טעויות, אי הבנות וסיבות שלא הוברר ובכלל זה עקב תאונות נשק, תאונות עבודה או תאונות דרכים.

גיוס חטיבת חיל רגלים

חטיבת חיל הרגלים שגויסה למבצע בנויה על בסיס שירות סדיר ועל חיילי מילואים.

1. קצין בודק, שמינה המטכ"ל באפריל 1978 לבירור הנסיבות של תקלות בגיוס, הגיע למסקנות הבאות: נתקבלה פקודה לגיוס חלקי ולאחר שעתיים, כשנתקבלה פקודה לגיוס חטיבתי מלא, הייתה החטיבה בעיצומם של אילתורים לגיוס חלקי. מהיעדר מרכז גיוס קבוע באיזור, שבו מתגוררים

מרבית חיילי המילואים של החטיבה, תוכנן לשגר בשעת חירום מרכז גיוס לניהול הגיוס. כלי הרכב שיועדו לכך לא היו תקינים, ועברו שעתיים עד שהוחלפו. כתובותיהם של 150 מחיילי המילואים הכשירים לגיוס לא אותרו בעת הפצת צווי הקריאה; לוח אזעקה טלפונית של פעילי גיוס לא אותר, וכשאותר נמצא בלתי מעודכן.

מסקנות הקצין הבודק הצביעו גם על תקלות בסדרי הקליטה של חיילי המילואים שהתייצבו ובהכוונתם ליחידותיהם, לנקודות ההצטיידות ולמקומות אכילה ושינה. עוד הצביעו המסקנות על השארת חיילי מילואים במחנה החטיבה עד 10 ימים ללא תעסוקה, ועל היעדר מעקב אחר חיילים שנשלחו לאיזור הלבנון או הושארו במחנה החטיבה או שוחררו.

2. בתשעת החודשים שקדמו למבצע ליטני נערכו בחטיבה, נוסף על תרגיל סיור כתובות חופשי ותרגיל גיוס מבוקר, שבע ביקורות לבחינת היבטים שונים של כוננות רשת הקריאה; חמש ביקורות היו מטכ"ליות, אחת חילית ואחת פיקודית. תרגיל הגיוס המבוקר, שנערך בדצמבר 1977, נכשל, על פי קביעת המטה הכללי.

על סמך תוצאות הביקורות, והעדויות שהוצגו בפניו, קבע הקצין הבודק, שרשת הקריאה של החטיבה לא הייתה כשירה לגיוס חירום.

3. באמצע אפריל 1978 קיבל סגן הרמטכ"ל את ההמלצות הבאות של הקצין הבודק: למנות גורם מקצועי שינחה ויפקח על בנייה מחדש של מערכת גיוס המילואים בחטיבה; לערוך ביקורות כוננות בנושאי גיוס לכל היחידות הנתונות לפיקוד של המיפקדה הממונה על החטיבה; להכשיר את הצוותים הסדירים של כל מרכזי הגיוס; ולהעמיד לדין את מפקד החטיבה, את קצין השלישות החטיבתי וקצין מבצעים מהמיפקדה הממונה על החטיבה.

מפקד החטיבה ננזף; קצין השלישות החטיבתי נשפט על ידי מפקד החטיבה, לאחר שהאחרון עבר למלא תפקיד במטה הכללי, וזוכה על ידיו; וקצין המבצעים מהמיפקדה הממונה לא הועמד לדין. שפיטתו של קצין השלישות על ידי מי שכבר לא היה מפקדו הייתה בניגוד לחוק השיפוט הצבאי ובניגוד להמלצת הפרקליט הצבאי הראשי, להעמידו לדין בפני מפקד המיפקדה הממונה. בעקבות הביקורת ניתנה הוראה חוזרת למיפקדה הממונה, להעמיד לדין את הקצין שטרם נשפט.

עד דצמבר 1978 לא הוקם מרכז גיוס חטיבתי, קבוע.

באוקטובר 1978, לאחר ארגון רשת הקריאה מחדש נערך בחטיבה תרגיל גיוס מבוקר. 228 חיילים שנקראו לא התייצבו משום שרשת הגיוס כללה 99 כתובות שגויות או כתובות שמפיצי הצווים לא איתרו אותן ו־129 חיילים, שלא היו בביתם על אף שהודעה על התרגיל נשלחה אליהם. (על מחסני החירום של החטיבה ראה להלן).

יחידה א'

1. על יחידה א' הוטלו יעדי כוננות לזמן רגיעה ולזמן חירום במשימות מיגננה. במבצע ליטני הוטלה על היחידה משימה התקפית: לכבוש יעדים מעבר לגבול. כוח של היחידה הורכב מ־110 חיילים ומפלוגה מוקטנת של חמישים לוחמים. היחידה נקראה למשימה, שלא נכללה ביעדי הכוננות שלה, ולא הייתה ערוכה לקראתה מראש מבחינת פקודות מכינות ומבחינת הצטיידות. הכוח שיצא למבצע נדרש להתייצב בפיקוד הצפון על גבי נגמ"שים או זחל"מים, מזוודים וחמושים ועם ציוד קשר תקני.

בפועל יצא הכוח עם כ־70% מהנגמ"שים בלבד, ומהם מזוודים חלקית; פריטי הציוד, שהכוח הצטייד בהם, הועמסו על הנגמ"שים ללא בדיקה ומיתקון. הנגמ"שים חומשו בכמות חלקית בלבד.

2. עם הגעת הכוח למרחב פיקוד הצפון סיפקה לו מחלקת המודיעין של הפיקוד מפות מסוגים אחדים, ועזרים נוספים, אך הם לא כללו תיקים, המרכזים מידע מודיעיני על גיזרה, שבה עשויה לנוע יחידה, לשם לימוד הנתונים טרם קרב — לגבי היעדים שתוכננו לכוח.

3. שיבוץ קרבי נועד להבטיח שליטה ובקרה על ידי רישום של כוח האדם המתפקד לפי מסגרות שייכות, תפקיד ותאריך, ודיווח לדרגים הממונים. השיבוץ הקרבי צריך להירשם אחת ליממה ועם יציאת הכוח לפעולה קרבית; עליו להישמר כדי לאפשר איתור נעדרים בשעת הצורך.

— מרבית כוחות־המשנה, שפעלו במסגרת היחידה, לא הגישו טופסי שיבוץ קרבי ברוב ימי הפעילות; בחלק מהטפסים שהוגשו לא צוינו תאריכים, תפקידי החיילים במסגרות הלחימה ומספרים

של כלי הרכב הקרביים. בפעולות הלחימה שבוצעו ללא רכב לא מולאו טופסי שיבוץ קרבי מיוחדים, המיועדים לכוחות לוחמים שאינם ממונעים; כאשר בוצעו כמה פעולות קרביות בתוך יממה אחת, לא מולאו טופסי שיבוץ קרבי לקראת הפעולות הקרביות הנוספות.

מודיעין שדה

אחריות המטה הכוללת למודיעין השדה מוטלת על אגף המודיעין במטכ"ל (אמ"ן). מערך מודיעין השדה כולל יחידות מטה מקצועיות, שהן חלק ממיפקדות הפיקוד המרחבי, האוגדה, החטיבה, הגדוד ושאר יחידות השדה. היחידות הסדירות שבמערך מודיעין השדה עוסקות ברציפות בהכנתו ובעדכונו של חומר מודיעין המשמש בסיס לתכנון המבצעי של יחידות ועוצבות השדה, ומכשיר בידי המפקד לניהול קרב. נבדקה בעיקר הפעילות של יחידת המודיעין של מיפקדת פיקוד הצפון.

ניפוק והפצה של חומר מודיעין לכוחות

חומר מודיעין שטח בסיסי כולל: מפות טופוגרפיות לסוגיהן (מפת עבירות, מפת נתוני שטח ומפת קוד/שליטה), תצלומי אוויר (הגדלות, פוטוסטטים ופסיפסים), מפות תצלום ותיקי מודיעין, המאגדים את כל עזרי מודיעין השטח הבסיסי בלווית ניתוח מילולי של השטח ומאפייניו.

מחסן המפות וחומר מודיעין השטח במחלקת מודיעין של הפיקוד, לא היה ערוך לחלוקה מהירה, כנדרש. החומר לא היה מחולק למנות יחידתיות. מספר המפות שנמסרו לכוחות נקבע בהתאם לדרישות שהופנו לפיקוד ולמצאי שהיה במחסן. עוד כארבעה חודשים לפני המבצע, העיר צוות ביקורת מטכ"לי למודיעין הפיקוד, כי מחסן המפות הפיקודי אינו מתאים לתפקידו. בינואר 1979 הודיע קצין מודיעין ראשי, שהוקמו בפיקוד מחסני מפות חדשים, והחומר חולק למנות.

לא הייתה בידי מחלקת המודיעין בפיקוד תמונה מלאה על חומר השטח המצוי בידי הכוחות, שאמורים היו להשתתף במבצעים בגיזרת דרום הלבנון.

מצאי חומר מודיעין שטח בידי הכוחות

בתום מבצע ליטני הצביעו מפקדי כוחות על כך שחסר היה להם בעת המבצע חומר מודיעין. בדיקה שערכה מחלקת המודיעין של הפיקוד במהלך המבצע העלתה, שכוחות, שהיו מתוכננים לקחת חלק במבצע, השאירו את חומר השטח שהיה ברשותם במחנות הקבע שלהם. עובדה זו חייבה את מחלקת המודיעין של הפיקוד להקצות להם חומר מהרזרבה הפיקודית. בינואר 1979 הודיע קצין מודיעין ראשי למשרד מבקר המדינה, כי לכוחות שלא תוכננו לקחת חלק במבצע ניתן חומר שטח בכמות קטנה יחסית.

— העדר נתונים על ניפוק חומר השטח לכוחות על ידי מחלקת המודיעין של הפיקוד, בתקופה שקדמה למבצע ליטני, מנע מהביקורת אפשרות לקבוע, אם החוסר נגרם מאי הספקת חומר לכוחות על ידי מחלקת המודיעין של הפיקוד או מהצטיידות לקויה של הכוחות לקראת המבצע. הביקורת העלתה, שבמהלך המבצע היו מקרים, שחומר פיקודי הגיע לכוחות באיחור.

כארבעה חודשים לפני מבצע ליטני העיר צוות ביקורת כוננות מטכ"ל לפיקוד הצפון על ליקויים בנושא אמצעי ההובלה וההפצה של חומר מודיעיני לגייסות במלחמה.

עדכון חומר מודיעין

קצין מודיעין ראשי הטיל על קציני המודיעין הפיקודיים את האחריות לעדכניות חומר המודיעין בגיזרתם.

תיקי מודיעין נקבעו על ידי קצין מודיעין ראשי כאחד המדדים למוכנות של הפיקוד למלחמה. במבצע ליטני היו ברשות מחלקת המודיעין של פיקוד הצפון תיקים לגבי לבנון, מהם בגיזרת הפעולה. תיקים אלה עודכנו לאחרונה זמן רב לפני המבצע. גם התיקים האחרים לא עודכנו בשנתיים האחרונות. כארבעה חודשים לפני המבצע העיר צוות ביקורת מטכ"לי, שהתיקים אינם מעודכנים ולא נקבע זמן לעדכונם.

— כל כוח לוחם אמור להיות גורם איסוף מודיעיני בשדה הקרב. נמצא, שהכוחות שהיו בשטח לא העבירו לדרגים הממונים את המידע שאספו, כנדרש, מה שהיקשה על מחלקת המודיעין של הפיקוד לעבד תמונת מצב מודיעינית כוללת ולהפיצה לכוחות.

מפת קוד ושליטה

תכליתה של מפת קוד לאפשר שפה משותפת בין כל הכוחות הלוחמים ולאפשר העברת דיווחים ופקודות בקשר רדיו במהירות ובסודיות מירבית.

— במפות שהיו ברשות הכוחות נתגלו בעת המבצע, במקרים מספר, אי־התאמות בין נתוני המפה למציאות בשטח. בעקבות המבצע חלו שינויים נוספים בשטח: כוחות צה"ל סתמו את בורות הייקוש לאורך הצירים; פרצו וסללו דרכים חדשות ובנו מוצבים עבור הכוחות הנוצריים במובלעות.

אבטחת מסמכים מסווגים

חומר המסווג כ"סודי" מחייב הענקת ספרור מזהה לכל עותק, ורישום של הגורמים שאליהם הופץ. חומר מודיעין השטח של מחלקת המודיעין של הפיקוד מסווג כ"סודי".

— בדצמבר 1978 העלתה הביקורת, שחומר מודיעין השטח, המאוחסן במחסן הפיקודי — פוטו־סטטים, הגדלות כפרים ומפות תצלום — לא נספר ולא נוהל לגביו רישום מצאי. בינואר 1979 הודיע קצין מודיעין ראשי למשרד מבקר המדינה, כי הדבר תוקן.

תחמושת ארטילרית

בדיון מכין למבצע ניתנה הוראה על הנחתה מסיבית של אש. הנימוקים להוראה זו, כפי שהוסבר לביקורת, היו הרצון לחסוך, ככל האפשר, נפגעים לכוחותינו, והיכולת להשתחרר ממיגבלות מצאי, שהן קשיחות במלחמה כוללת, אך מאפשרת גמישות כשמדובר במבצע בגיזרה מצומצמת.

— לאחר המבצע העירו מפקדים בכירים בצה"ל, כי נורתה כמות מוגזמת של תחמושת ארטילרית. הביקורת העלתה, כי לא נערך ניתוח בדבר כמויות התחמושת שנורתה, לפי המטרות השונות ותכולתן, שהיה עשוי לבסס קביעה זו, ולאפשר הפקת לקחים.

מיפקדת פיקוד הצפון הודיעה למשרד מבקר המדינה, כי השימוש הרב בהנחתות ארטילריות תאם את מדיניות האש שהוכתבה לפיקוד והיה מוצדק עקב מהלך המבצע.

ערכות

1. בסיכומי מודיעין, שנמסרו לכוחות לקראת המבצע, וכן בתדריך למפקדי הכוחות של קצין המודיעין הפיקודי צוין, כי במהלך הפעולה צפויים מיקוש ומילכוד של צירים.

ערכת כבישה, הרתומה לחלקו הקדמי של טנק, תפקידה להפעיל מוקשים ובכך ליצור פירצה מטוהרת למעבר.

על פי הסברים שקיבלה הביקורת בפיקוד הצפון ניתנה הנחייה לכוחות להצטייד בערכה. במרחב הפיקוד היו ערב המבצע ערכות תקינות. מבין כוחות עיקריים, בגודל של כגדוד או למעלה מגדוד, שנעו בנפרד בשלבים ובצירים שונים, רק שלושה נכנסו לדרום הלבנון עם ערכה. מבין הכוחות העיקריים שנכנסו ללא ערכה, כלי רכב קרביים אחדים של שלושה כוחות עלו על מוקשים בדרכים, שהיו עבירות לערכה.

בשלב הראשון של המבצע פעלו רק שתיים מבין הערכות והערכה השלישית שקעה בבוץ. בשלב השני של המבצע התקלקלו שתי הערכות האחרות. הוברר, כי הקלקולים נגרמו על ידי הרכבת פריטי ציוד מאולתרים. הביקורת העלתה, כי כחודש וחצי לפני המבצע, לאחר בדיקות שערך קצין ההנדסה של האוגדה על מצב הערכות באוגדה, הסב קצין ההנדסה את תשומת הלב לאלתורים "ללא צורך וללא הצדקה", שהיו בחלק מהערכות ולמשמעויות הנובעות מכך.

2. ערכות המופעלות ביחידות שריון מאז 1973 הן ביסודן התאמות לטנקים של צה"ל, של־ציוד שלל שנתפס ב־1967. עד סוף 1978 לא קבעה מיפקדת קצין חימוש־ראשי את דגמי התיקון המאושרים לערכות אלו, ותקנים לחלקי חילוף. כמות החלפים שדרש הפיקוד באוגוסט 1978, לא סופקה ברובה על ידי מרכז ציוד לחימה וחלפים.

בינואר 1979 הודיע ראש מטכ"ל/אג"א למשרד מבקר המדינה, כי נקבעו תקנים ודרגי אחזקה, אך קיים פיגור בייצור חלקי חילוף.

תקלות בטנקים

1. במבצע ליטני הפעיל צה"ל טנקים. תנאי השטח — איזור הררי וכבישים צרים, מיקוש צפוי, מזג האויר הגשום ששרר ערב המבצע והתנועה בחשיכה, הם נתונים שעשויים לחזור ולאפיין כל התמודדות נוספת בעתיד בגזרת דרום הלבנון. נבדקה עמידת כוחות השריון בתנאים מכבידים אלה.

2. ב־15 במארס 1978, ביום שבו התנהלה הלחימה להשגת היעדים שהוצבו במסגרת השלב הראשון של המבצע, אירעו תקלות ב־27 מכלל הטנקים שהשתתפו במבצע, בהן עליות על מוקשים, שקיעות, התהפכויות ותקלות טכניות. הביקורת העלתה, כי 21 מבין 27 התקלות — על אף הנסיבות המקשות שצוינו — היו עקרונית בשליטת המפקדים, אשר היו עשויים למנוע את חלקן, לפחות, על ידי הקפדה נוספת על ביצוע פקודות ותרגולות. כך, למשל, נסעו שישה מבין שמונה טנקים, שעלו על מוקשים, בציר חשוד במיקוש, שלא נסרק, או ירדו מציר שנסרק לעבר שוליים שלא נסרקו; מבין שמונה טנקים ששקעו, נעו ארבעה בציר שלא היה עביר לטנקים, ושלושה ירדו מציר לעבר שטח בוצי, בנסיון לעקוף טנקים ששקעו, או כלי רכב שעמדו על הכביש; שני טנקים התהפכו בגלל סטייה יתירה לעבר השוליים.

בחלק מהמקרים גרמו נסיונות חילוץ של טנקים ששקעו לתקלה נוספת: בארבעה מכלל שמונה מקרי שקיעה ביצעו הצוותים נסיונות להיחלצות עצמית והפעילו את הטנק במאמץ יתר. כתוצאה מכך היה צורך להחליף מנוע עקב השבתת מימסרת, ולהחליף הינע סופי בשני טנקים; בשני הטנקים האחרים היה צורך להחליף מנוע.

3. 15 מבין 27 הטנקים שאירעו בהם תקלות נעדרו מהמערכה מ־10 שעות ומעלה: שניים הועברו לעורף ולא הוחזרו למערכה; אחד תוקן והוחזר לאחר כ־80 שעות; שישה תוקנו והוחזרו לאחר 24 עד 48 שעות, ושישה תוקנו והוחזרו למערכה לאחר 10 עד 20 שעות. 12 הטנקים הנותרים תוקנו או לא ניזוקו; שלושה תוקנו תוך 4—8 שעות, שישה תוך ½—3 שעות; אחד לא ניזוק ולגבי שנים אין מידע על משך זמן תיקונם.

תותחים מתנייעים

לאחר שסוללת תותחים מתניעים ירתה כמות של פגזים לעבר מטרות בשטח האויב התפוצץ פגז בקנה של אחד התותחים.

— הביקורת העלתה, כי התרגולת המחייבת את הצוות המפעיל של התותח למנוע "התבשלות" פגז בקנה חם, שפירסמה מיפקדת קצין חימוש ראשי עוד באמצע שנת 1973, לא יושמה על ידי מיפקדת קצין תותחנים ראשי בהוראות החיליות ליחידות חיל התותחנים, אלא לאחר מבצע ליטני. רק לאחר שהופקו לקחי המקרה הנ"ל, פירסמה מיפקדת קצין תותחנים ראשי, ביוני ובספטמבר 1978, הוראות מבצעיות בנדון ליחידות החיל.

ציוד מכני הנדסי

1. במהלך מבצע ליטני ולאחריו הוטל על יחידת מילואים של ציוד מכני הנדסי (צמ"ה) בפיקוד הצפון לגייס, בכמה מחזורים, כ־10 יעים אופניים למשך כשלושה שבועות. היחידה לא עמדה במיכסה, ולא בתאריכים, אף באחד משלושה מחזורי הגיוס שנבדקו. כתוצאה מכך חלו עיכובים בעבודות התבצרות ובפינוי תושבים מקומיים מתחת להריסות.

2. הביקורת העלתה, כי 24 מבין יעים אופניים וזחליים שבמצבת היחידה לא התאימו למשימות האופייניות של הפיקוד: חפירה בקרקע קשה, הטענת שברי סלעים וגושי בטון במשקל מעל 2 טון, דילוגים ממקום למקום בדרכים קשות ולמרחקים ארוכים.

במצבת היחידה היו במארס 1978 כלים באחד מדגמי היעה, המתאימים למשימות הפיקוד. מנתוני בדיקה שערכה היחידה לשם גיוסם, התברר, כי 16 לא ניתנו לגיוס למבצע: תשעה עקב אי־תקינות ואי־התאמה, ארבעה עקב העסקתם על ידי משרד הביטחון (עבור הפיקוד), שניים עקב מכירה ומחלת הבעלים ואחד מסיבה בלתי ידועה. מבין אלה שגויסו היו שלושה בלתי מתאימים מבחינת השנתון.

נמסר לביקורת על שישה מקרים, שכלים התקלקלו והובטלו מעבודה ארבעה עד שבעה ימים עד לתיקונם או שחרורם, ועל מקרה נוסף, שנתגלתה תקלה בכלי, מיד עם הגיעו לשטח, שלא ניתנה לתיקון במקום, אך הכלי שוחרר רק 10 ימים לאחר גיוסו.

3. חלקי החילוף ליעה שונים זה מזה, לפי שנת הייצור של הכלי, הדגם, מכללים ותת־מכללים. להזמנת חלקי חילוף דרוש אפוא איפיון מפורט, שבהיעדרו נוצרים עיכובים באיתור ואספקה, הגורמים להבטלתו של הכלי מעבודה. הביקורת העלתה, כי רישומי יחידת הצמ"ה הפיקודית לגבי יעים לא כללו נתונים חיוניים ; רק לאחר המבצע הוחל בריכוז הנתונים החסרים.

4. נמצא, כי היה פער כללי של 11 מגלי מוקשים לעומת התקן ; במסגרת הגדודית נמצא ט.נ.ט. פחות מהתקן.

מעבר קצה קו ההתקדמות

1. בעת מבצע ליטני, ובתקופה שבה שהה צה"ל בדרום לבנון, אירעו מקרים, שכוחות, אשר נשלחו לבצע משימות, עברו בשוגג את הקו הקדמי :

(א) ב־16.3.1978 עברו משאית וג'יפ את מחסום צה"ל בגיזרה של חטיבה אחת ונתקלו בכוח של מחבלים. בהתקלות נהרג חייל ושישה נפצעו. להילוץ הנפגעים הופעלו כוח שהוסע בנגמ"שים, ארטילריה, מטוסים וספינת טילים. בפעולת החילוץ נפגעו חמישה חיילים. נסיבות התקרית לא נחקרו על ידי גורם מוסמך, כגון קצין בודק או מצ"ח.

(ב) ב־26.3.1978 עברה פלוגה את קצה קו ההתקדמות של צה"ל, בנסיעתה דרך נקודת ביקורת, שהוצבה לפני ההסתעפות למחנה גדודי. אחת המשאיות של הפלוגה עלתה על מוקש וניזוקה. תוך חילופי אש עם כוח מחבלים, שהיה במקום, נפגע אחד מקציני הפלוגה, שעלה על מוקש. הכוח נחלץ ברגל, בהותירו מאחור את המשאיות, שחולצו לאחר מכן בסיוע טנקים וארטילריה.

התברר, שהפלוגה יצאה לסיור בשטח בלתי מוכר, שנכבש ימים ספורים לפני כן, בלי שקיבלה תדריך בדבר תיאום מוקדם עם הכוחות שהיו בגיזרה, וללא הנחייה בדבר המקומות שבהם יבוצע הסיור. קצין מודיעין מסר למפקד הפלוגה, כי כפר, שהיה מגמת פניו, נמצא בידי כוחות צה"ל, למרות שצה"ל לא היה שם.

הזקיף בנקודת הביקורת קיבל הוראות למנוע מעבר כלי רכב, שאין ברשותם אישור בכתב ; הפלוגה עברה את נקודת הביקורת ללא אישור כזה.

התקרית נחקרה על ידי קצין בודק ועל ידי מצ"ח. תיק הקצין הבודק לא אותר, והתברר שלא הגיע לטיפול של הפרקליט הפיקודי, כנדרש בפקודות. תיק מצ"ח התרכז בהיבטים משמעתיים הנוגעים לגדוד, שפלוגה שלו עברה את הקו. מפקד הגדוד ננזף ושלושה קצינים הועמדו לדין משמעתי ונדונו ל־21 ימי מחבוש. לא נחקרו היבטים מבצעיים הנוגעים למיקום, למבנה, לאיוש ולתיפקוד של המחסום בגיזרה זו — אם היה כזה — ולא הוסקו מסקנות לגבי האחראים.

(ג) ב־5.4.1978 עבר טנדר מגויס את מחסום צה"ל בגיזרת אותה החטיבה. בטנדר נסעו שישה חיילים ואדם נוסף, שבדיעבד הוברר, שהיה אזרח שהתחזה כחייל מילואים. בהתקלות עם כוח מחבלים נפגע הטנדר, שלושה מנוסעיו נהרגו, שניים נפצעו ואחד מהם נפל בשבי.

התברר, כי מפקד הטנדר המגויס יצא למשימתו בלי שתודרך באיזה צירים עליו לנוע ועד היכן. בדרך חזרה האריך את דרכו, שלא לצורך, בנתיב בלתי מוכר.

— יומיים לפני התקרית פורסמו הנחיות הפיקוד כיצד לחסום פיסית את הדרך ולאייש את חוליית המחסום, אולם הדרך לא נחסמה פיסית, לא מונה מפקד מחסום ולא הוצבה חוליית אבטחה וחסימה.

בעקבות התקרית ננקטו אמצעים משמעתיים נגד האחראים לתיפקוד הלקוי של המחסום : מפקד גדוד ומפקד פלוגה נשפטו בפני בית דין צבאי מיוחד ונדונו לנזיפה ; ושני חיילי המחסום נשפטו בדין משמעתי ונדונו ל־35 ימי מחבוש.

2. שתיים מבין שלוש התקריות שתוארו לעיל מצביעות, שהכוחות לא תודרכו כראוי לפני צאתם למשימה. כל שלוש התקריות מצביעות, כי המחסומים לא מילאו את יעודם — למנוע תנועת כלי רכב לעבר שטח האויב. אחת התקריות לא נחקרה על ידי גורם מוסמך ואחת נחקרה באורח חלקי בלבד.

3. עד מבצע ליטני לא היו בצה"ל פקודות לחסימת צירים ולסימון קצה קו ההתקדמות בכדי למנוע, בין השאר, מעבר הקו בשוגג. פקודה ראשונה לחסימת צירים באיזור דרום הלבנון הוציאה

מיפקדת הפיקוד לאחר התקרית השנייה ; פקודה דומה של אג"מ/מבצעים במטה הכללי מ־27.3.1978, הורתה לפיקוד לפרסם פקודות מפורטות ולתדרך חיילי מחסומים בנושא מניעת מעבר לכל רכב שהוא. בפקודת קבע למחסום, שפירסם הפיקוד ב־3.4.1978, לא פורט כיצד לטפל ברכב של צה"ל, או ברכב ישראלי אזרחי המגיע למחסום. רק לאחר התקרית השלישית פירסם פיקוד הצפון פקודה כללית לחסימת צירים ולסימון קצה קו ההתקדמות בגיזרת דרום הלבנון.

הפשרות של רכב קרבי משוריין ורכב

1. במבצע ליטני הופשרו כלי רכב קרבי ורכב אחר ממחסני חירום של כמה יחידות. כך הופשרו טנקים לוחמים מסוג אחד, נגמ"שים וזחל"מים, משאיות ומיכליות ממחסני החירום של חטיבה אחת. ממחסני החירום של יחידות אוגדה אחת הופשרו לתגבור של יחידות אחרות טנקים לוחמים מסוג אחר, טנקים יעודיים, מרגמות כבדות מתנייעות, נגמ"שים וזחל"מים ומשאיות. ממחסני החירום של יחידות אוגדה אחרת הופשרו, לתגבור של יחידות שונות, רכב קרבי משוריין ורכב אחר של גדוד ארטילרי מלא וכן נגמ"שים ונושאות נשק וג'יפים.

2. בתקופת המבצע הותרה תנועת כלי רכב חירום, על בסיס כמותי, ללא התייחסות למספר הכלי.

— היו מקרים, שיחידות השתמשו ברכב חירום בלי שקיבלו היתר לכך. רק כחודש לאחר תחילת המבצע הוחל בפיקוח על כלי רכב חירום שנעו בדרכים.

בדצמבר 1978 הודיע מטכ"ל/אג"א, כי תיקבע שיטה להבטחת שליטה על תנועת רכב חירום במהלך מבצעים גיזרתיים.

מחסני חירום של יחידה ב'

נגמ"שים ורכב ב'

1. חלק מהנגמ"שים ורכב ב' של יחידה ב' מופעלים לביצוע משימות הדרכה ואימונים וביטחון שוטף וחלק מאוחסנים במחסני חירום. השוואת המצבה לתקן הכוננות ולמצאי החזוי, במארס 1978, מתייחסת למספר הכולל.

בהשוואה ל"תקן הכוננות" חסרו, בין השאר, מספר ניכר מכלי רכב משוריינים וכמחצית הג'יפים, 22% מהטנדרים ועוד. לצורך המבצע תוגברה היחידה בכלי רכב ממקורות של פיקוד הצפון, שהופשרו ממחסני חירום.

גם בהשוואה ל"מצאי החזוי" חסרו כלי רכב. עד מועד הביקורת, דצמבר 1978, התוספו למצבת היחידה כלי רכב במספר ניכר.

2. כדי לשפר את השליטה על רכב החירום, אשר חנה במפוזר במקומות שונים בבסיס, רוכזו כלי הרכב, החל באפריל 1978, במגרש, שהפך למשטח רכב חירום ; עד אוגוסט 1978 לא הייתה במשטח רכב החירום רמפה. עד ינואר 1979 לא הותקנה רשת חשמל למשטח הרכב ולא היה מחסן לחלקי חילוף.

פקודות הצבא מתירות ליחידה לבצע עבודות בינוי בכוחות עצמה, באישור מרכז בינוי, בתנאי שלרשותה כוח אדם ויכולת מקצועית הדרושים לכך ; על היחידה לקבל אישורים לתכנון, למיקום, לכל שלב משלבי הביצוע, ולמבנה הגמור. לצורך ביצוע אחזקה שוטפת ברכב החירום בתנאי חורף, הקימה היחידה, בחודשים דצמבר 1978 וינואר 1979, שתי סככות לטיפול ברכב, בשטח כולל של כ־170 מ"ר ; הסככות הוקמו ללא אישור ופיקוח של מרכז בינוי. גג של אחת הסככות הועף בסערה. בפברואר 1979 הודיע ראש אג"א, כי ניתנה הוראה לבדוק את חוזק הסככות, ואם יעמדו בקריטריונים הדרושים הן יאושרו.

— בהקמת הסככות ובהקפת משטח רכב החירום בגדר הועסקו חמישה חיילים בעלי מקצועות חימוש, רובם מכונאי נגמ"ש, בשירות סדיר ובמילואים, שהשקיעו בעבודות כשלושה חודשי עבודה. בשל המחסור הקיים במכונאים לא היה נכון להעסיק מכונאים בעבודות בינוי.

3. החזרת אפסנייה, שהופשרה לצרכים מבצעיים, למחסני חירום, נעשית בשני שלבים : שלב ראשון — החזרה לכוננות, כולל בעיקר "טיפול ראשוני", ארגון וסידור בתוך המחסנים בצורה שתאפשר הוצאה מהירה של הציוד במקרה של גיוס חירום ; שלב שני — החזרה לכשירות, כולל טיפול יסודי באפסנייה, ארגון הציוד בהתאם לייעודו וחלוקה ליחידות משנה ולבעלי תפקידים, וכן הכנות לקראת ביצוע טיפולים שגרתיים, על פי ההוראות החיליות.

בסוף נובמבר 1978 היו במצבת החירום של היחידה נגמ"שים מסוגים שונים. נבדקו תיקי הטיפולים של 54 נגמ"שים.

— טיפול ארבע־חודשי יש לבצע ארבעה חודשים לאחר טיפול ראשוני או טיפול ארבע־חודשי קודם, תוך הרשאת איחור או הקדמה של שבועיים. מבין 83 טיפולים ארבע חודשיים, בוצעו 9 לאחר כשבוע עד כחודש, 11 לאחר כחודשיים, 41 לאחר כ־3 חודשים, 6 לאחר כ־5 חודשים. בינואר 1979 נמצאו ארבעה נגמ"שים שלא נעשה בהם טיפול ארבע־חודשי מזה כשבעה חודשים.

— טיפול דו־שבועי יש לעשות 15 יום לאחר טיפול ראשוני או לאחר טיפול דו־שבועי קודם. אותרו 40 מקרים, שהטיפול הדו־שבועי נעשה אחת לחמישה עד תשעה שבועות; 50 מקרים — אחת לכארבעה שבועות, ו־47 מקרים, שהטיפול נעשה יום אחד עד שמונה ימים לאחר טיפול קודם. הדבר מצביע על חוסר תכנון, שגרם לכך, שכלי רכב שהיו זקוקים לטיפול לא קיבלו אותו.

בסוף נובמבר 1978 היו במצבת החירום של היחידה משאיות, מיכליות, נושאות נשק וג'יפים. נבדקו תיקי הטיפולים של 72 כלי רכב:

— ב־51 מבין 72 כלי הרכב, שתיקיהם נבדקו, לא נעשה "טיפול ראשוני" תוך כחודש מאז החזרתם מהמבצע: ב־16 נעשה הטיפול לאחר כשניים עד כשלושה חודשים; ב־22 לאחר כארבעה עד כחמישה חודשים; בשבעה — לאחר כחמישה וחצי עד כשבעה חודשים, ובשישה טרם נעשה הטיפול הראשוני אם כי עברו כתשעה חודשים מאז המבצע ועד מועד הביקורת.

— בבדיקת מועדי ביצוע טיפולים תקופתיים — דו־שבועי, דו־חודשי וארבע־חודשי — מאז הטיפול הראשוני לאחר מבצע ליטני ועד מועד הביקורת, אותרו שישה מקרים, שלא בוצע טיפול תקופתי כלשהו במשך כחמישה עד כשישה חודשים; 22 מקרים — במשך כשלושה עד כארבעה חודשים; 38 מקרים — במשך כשבעה עד כ־10 שבועות; ו־76 מקרים — במשך כארבעה עד כשישה שבועות.

4. טיפול דו־שנתי לרכב אמור להעשות שנתיים לאחר טיפול דו־שנתי קודם או לאחר "החזרה לכשירות", תוך הרשאת הקדמה או איחור של שלושה חודשים.

— נבדקו תיקי הטיפול של 10 משאיות "ריאו" 2.5 טון. בשש מהן לא נעשה טיפול דו־שנתי מזה שלוש עד חמש שנים בקירוב, ובמשאית נוספת — מזה כשמונה שנים. בעוד שלוש משאיות נעשה טיפול דו־שנתי בחודש יולי 1978, כחמש שנים לאחר טיפול דו־שנתי קודם. 10 המשאיות האלה נתקבלו בחטיבה מאמצע שנת 1977 עד אמצע 1978 מבסיסים אחרים.

5. — ב־47 כלי רכב שהופעלו במבצע, רובם משאיות "ריאו" 2.5 טון ו־5 טון, וג'יפים, אותרו לאחר המבצע ליקויים שיש לתקנם בסדנה. הם עמדו בהחסנת חירום, בלתי כשירים, במשך כשלושה חודשים. 37 מהם תוקנו ואילו 10 הנותרים נבדקו, לפי הודעת החטיבה, על ידי עובדי הסדנה ונמצאו כשירים לתנועה.

6. — פקודות מטכ"ל קובעות, כי מיכלי הדלק של כלי רכב המיועדים לשימוש בזמן חירום, יהיו מלאים בכל עת. רק בכשליש מכלי הרכב שנבדקו, מסוג אחד, נמצאו מיכלי דלק מלאים. בכ־70% מכלי רכב מסוג אחר נמצאו המיכלים מלאים. על חוסר דלק בכלי רכב חירום הצביעו גם ביקורות מטכ"ליות וחיליות, שנערכו בחטיבה בינואר, באפריל ובמאי 1978.

7. — בדיקת התנעה, שנערכה ב־88 כלי רכב העלתה, כי 20 מהם (23%) לא הותנעו: 12 משאיות ומיכליות, 3 זחל"מים, 3 נושאות נשק, 2 ג'יפים.

8. — ההוראות קובעות, כי כל הפתחים בנגמ"שים, החונים בחוץ, לרבות פתחי פריסקופים, יהיו סגורים, פרט לפתח האיוורור בתיקרת הנגמ"ש; סבכות היניקה והפליטה יהיו מכוסות בכיסוי בלתי חדיר למים. במקרה של חדירת מי גשמים, יש להקפיד על ניקוז המים ועל ייבוש חלקים פנימיים בתא מערכת הכוח. בהיעדר כיסויים ייעודיים, השתמשו בחטיבה ביריעות מחומר פלסטי לכיסוי כל הנגמ"ש. בבדיקת 78 נגמ"שים מסוגים שונים נמצא, כי 48 לא היו מכוסים. ברוב הנגמ"שים הבלתי מכוסים נמצאו מים בקרקעית תא מערכת הכוח, בגובה של עד כ־15 ס"מ, שהיו שם כשבוע ימים לפחות. בעקבות הביקורת ניתנה הוראה לכלול בטיפול הדו־שבועי גם שאיבת מים ופתיחת פתחי הניקוז.

— ההוראות קובעות, שבסיסי אנטנה, הממותקנים ברכב ואינם בשימוש, יכוסו במכסה מחומר פלסטי וייקשרו, להגנה בפני אבק, מים ולכלוך. נמצא, כי ב־30 מבין 48 נגמ"שים שנבדקו, היו בסיסי האנטנה בלתי מכוסים. ב־10 מהם היו גם הבסיסים לכנות מקלע בלתי מגורזים ובלתי

עטופים. מבין 11 נגמ"שים מזוודים שנבדקו נמצאו 10 ללא מגינים יעודיים על הפריסקופים בצריח של המפקד והנהג.

מחסנים יחידתיים

המיפקדה הממונה הורתה ליחידה ב' לסיים את שלב ההחזרה לכוננות עד 1.5.1978, ואת שלב ההחזרה לכשירות עד 29.6.1978, כשלושה חודשים לאחר שובה מהמבצע. כאמור כוללת החזרה לכשירות טיפול יסודי בציוד, ארגונו בהתאם לייעודו וחלוקתו ליחידות משנה ולבעלי תפקידים. עוד כוללת החזרה לכשירות תיקון או החלפה של ציוד בלתי תקין, כביסה, פעולות שימור, ספירה וביצוע רישום מכין, לקראת הוצאת הציוד בזמן חירום.

— המיפקדה הממונה העירה ליחידה, בחודשים מאי, יוני ואוגוסט 1978, כי אינה עומדת בלוח הזמנים שנקבע. בינואר 1979, עשרה חודשים מתום מבצע ליטני, טרם נסתיימה החזרתם לכשירות של ארבעה מחסני חירום יחידתיים. בבדיקת מחסן שהוחזר לכשירות נמצא, שחסרו פריטי ציוד תקניים; הרישום המכין לא הושלם, ובשקי חפצים המיועדים להמסר לכל חייל בצאתו לפעולה, לא בוצע טיפול משמר. קצין החיל הראשי הודיע למשרד מבקר המדינה, בפברואר 1979, כי חלק מפריטי הציוד שחסרו הושלמו, הרישום המכין הושלם, והוחל בטיפול בשקי החפצים.

— לבוש חסין אש משמש להגנת הלוחם מפני כוויות בשעת דליקה ברכב קרבי משוריין. הלבוש כולל חליפה או סרבל, כפפות ומסיכת פנים. ציוד מיגון נוסף לפרט כולל מטף אישי לכיבוי אש ומשקפיים נגד רסיסים. בציוד האישי של צוותי הנגמ"שים לא היה לבוש חסין אש וציוד מיגון. קצין החיל הראשי הודיע למשרד מבקר המדינה, בפברואר 1979, כי הדבר נבע מאי התאמה בתקנים, וכי לאחרונה אושרו תקנים חדשים, והיחידה תושלם בפריטי הציוד שחסרו.

— מחסני חירום יחידתיים אולתרו במבנים קיימים, מפאת מחסור במבנים יעודיים; ארבעה מהם מוקמו מתחת לבניין קיים, ולא היו מוגנים מלחות מהיעדר פתחי אוורור. הוצאת ציוד בשעת חירום מתוך שלושה מהם, המשמשים מחסנים של מיפקדות גדודים, אמורה להיעשות דרך מחסן יחידתי אחר, שפתחו צר.

— הוראות הבטיחות בצבא אוסרות לאחסן חומרים דליקים במחסני ציוד; לאחסן חומרים דליקים מסוגים שונים (כגון דלק, גז וחתמושת) ביחד, ולאחסן במעורב פריטי תחמושת שונים. במחסן החירום של פלוגת הקשר היה ערום ציוד, שאינו ציוד חירום, שכלל חומרים נפיצים ודליקים: בלוני גז, מיכל בנזין מלא בחלקו, רימוני רסס, רימוני עשן, נרות עשן, כדורים לרובי סער וכדורי זיקוקין. קצין החיל הראשי הודיע למשרד מבקר המדינה, בפברואר 1979, כי הדבר תוקן.

ביזה

1. פקודת מטכ"ל אוסרת תפיסת מקרקעין או מטלטלין המצויים בשטח כיבוש, ושליחת יד ברכוש נטוש. הוראות הקבע של המשטרה הצבאית מחייבות להציב ביקורת בגבול איזור הלחימה ולהקים מחסומים על צירי התנועה, כדי למנוע ביזה ולהחרים שלל. פקודות מיוחדות למבצע ליטני בנושא מניעת ביזה וביצוע ביקורת על ידי מחסומי המשטרה הצבאית פורסמו מטעם גורמי המטה הכללי ופיקוד הצפון רק במהלך המבצע, החל ב־16.3.1978.

2. — עם תחילת המבצע, בליל 15.3.1978—14, חדרו כוחות צה"ל לדרום הלבנון דרך מעברים בגדר המערכת, אשר שימשו גם לאחר מכן לתנועה דו־סטרית של הכוחות הלוחמים, ושל יחידות שירותים וקבוצות מסיירות. מחסומי המשטרה הצבאית, לביקורת הברחת ביזה, הוצבו ליד המעברים באיחור של שלושה ימים עד כשבועיים. בין 20.3.1978 ל־9.6.1978 נפרצה גדר המערכת חמש פעמים; נתגלה מקרה נוסף, שהתנהלה תנועה בלתי מבוקרת של כלי רכב דרך אחד השערים. גם באחת הפרצות האלה הוצב מחסום של משטרה צבאית רק לאחר כשבועיים.

3. על פי הפקודות יש לרשום שלל שהוחרם במחסום ב"טופס התרמה" וב"יומן מחסום"; הרישומים יועברו ליחידת משטרה צבאית פיקודית, למשמרת במשך שלוש שנים. שמירת הרישומים היא ערובה להעברה מסודרת ושלימה של מלוא ציוד הביזה, שהוחרם במחסומים, לעורף.

— טופסי ההחרמה ויומני מחסום לא נמצאו ברשותה של יחידת המשטרה הצבאית בפיקוד הצפון. בעקבות הביקורת מונתה, ביולי 1978, ועדת חקירה בדבר היעלמם של המסמכים. בספטמבר 1978

הועבר דו"ח החקירה לפרקליט הפיקודי, שהורה להעבירו לקצין הביטחון של הפיקוד. עד ראשית פברואר 1979 לא סיים קצין הביטחון את טיפולו.

במסמכי פיקוד הצפון והמשטרה הצבאית נרשמו בין 20.3.1978 ו־14.6.1978 182 נוטלי ביזה, שנת־פסו במחסומים, או שנפתחה נגדם חקירת מצ"ח. 178 מהם היו אנשי צבא, וארבעה — אזרחים עובדי צה"ל. מספר זה אינו כולל חיילים, שנתפסו עם ביזה ביחידותיהם והועמדו שם לדין משמעתי. מבין 178 החיילים שנתפסו בביזה, היו 128 (72%) חוגרים עד דרגת רס"ל ועד בכלל ; 45 (25%) היו רס"רים וקצינים ; דרגתם של חמישה לא הוברר.

ב־61 (34%) מבין 182 המקרים כללה הביזה לפחות פריט חשמלי אחד (כגון : מקרר, טלביזיה, רשם־קול, רדיו, מיקסר, מאוורר, מחשב־כיס) או שעון מסוג כלשהו. ב־17 מקרים נוספים (9%) כללה הביזה לפחות כלי נשק אחד. ב־38 (21%) מקרים נוספים כללה הביזה סיגריות.

נוטלי ביזה בערך של עד 100 ל"י הועמדו לדין בהליכים מהירים של שיפוט משמעתי, שבוצעו במחסומים ; נגד אחרים נפתחה חקירת מצ"ח, והם נעצרו עד למשפט.

מחסן משקאות

משרד מבקר המדינה דן עם מטכ"ל/אג"א ועם מיפקדת פיקוד הצפון על שימוש במשקאות חריפים, שנמצאו במחסן בכפר שנכבש ועל העברת חלק מהם למחסני צה"ל. העניין הועבר לטיפולו של הפרקליט הצבאי הראשי, ובמועד סיום הביקורת עוד לא ניתנה חוות דעתו.

סיור של המכללה לביטחון לאומי בדרום הלבנון

— בסיור, שנערך באיזור ב־29.3.1978, כשבוע לאחר הכרזת הפסקת האש, השתתפו 20 מדריכים וחניכים של המכללה ועוד קצין מודיעין ושלושה אנשי צוות המסוק, שהטיס אותם לאיזור. המסוק חרג מפקודת המשימה ונחת בשתי נקודות, שנפסלו לנחיתה על ידי הפיקוד, בהיותן בקצה קו ההתקדמות של צה"ל.

> באיזור של אחד משני מקומות הנחיתה התנהלה באותה תקופה "מלחמת התשה", שאופיינה על ידי ירי לסירוגי של מחבלים ממרגמות, מתול־רים ומנשק קל. המסוק נחת במקום, שהיה בקו ראייה ובטווח ירי של עמדת תול־ר פעילה של מחבלים; ומנועיו הודממו תרף הקירבה היתירה לעמדות המחבלים. כשקבוצת המסיירים הרחיקה רגלית כ־700 מ' מערבית למסוק וכ־500 מ' מקו הפרדסים, שגם בהם נמצאו מחבלים, נפתחה לעברה אש מנשק קל. המסיירים חזרו בריצה לעבר המסוק תוך חיפוש מסתור בדרך.

מיפקדת חיל האוויר הודיעה, כי ההיצמדות לפקודת משימה היא באחריות קברניט המסוק, אך לאור פרק הזמן שעבר מאז המקרה, ובהתחשב בעובדה, שמקום הנחיתה נקבע על ידי קצין בכיר, שהיה עד זמן קצר לפני כן מפקד בחיל האוויר, לא ננקטו פעולות משמעותיות נגד הקברניט. מהמסמכים עולה, שיום לאחר התקרית היה בידי הגורמים האחראים בחיל האוויר המידע הדרוש כדי לבדוק את העניין ולטפל בו.

טיפול בנושא משמעת

ראש מטה פיקוד הצפון הודיע למשרד מבקר המדינה, בינואר 1979, כי היבטים בתחום המשמעת הצבאית, שהועלו בדו"ח, טופלו על ידי הפיקוד ועל ידי המטה הכללי בהתאם לדרישות הנוהל — ממינוי קצין בודק ונזיפת מפקדים ועד העמדה בפני בית־דין צבאי.

*

ממצאי הביקורת מראים, שרמת הכוננות של חלק מהיחידות שהשתתפו במבצע לא הייתה מס־פיקה, אף כי המבצע היה יזום. היו ליקויים מבחינת הכוננות של יחידה סדירה, שמשימתה שונתה. בגלל ליקויים בשימוש באמצעי מודיעין היה צורך באלתור. היו פגיעות באדם ובציוד, שנבעו ממשמעת לקויה ואי מילוי פקודות. נתגלו ליקויים בגיוס חיילי מילואים של אחת החטיבות, והח־זרת הציוד של אותה חטיבה לתקנו לא נעשתה תוך הזמן שנקבע.

על המטה הכללי ועל היחידות שהשתתפו במבצע להפיק את מלוא הלקחים בעניין גיוס מילואים, משמעת ותקינות הציוד, כדי להבטיח את כוננות היחידות.

אוגדת מילואים

בחודשים נובמבר ודצמבר 1978 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת במיפקדת אוגדת שריון במילואים, באחת מחטיבותיה וביחידת התחזוקה שלה.

נבדקו בעיקר מצבת כוח האדם לעומת התקנים; ארגון מרכז גיוס ופעולת משרדי הקישור; מצבת ציוד לחימה מבוקר וציוד אחר לעומת התקנים; סדרי אחזקה של רכב קרבי משוריין ורכב אחר וסדרי ניהול אפסנייה במחסני החירום. ממצאי הביקורת נדונו עם המטה הכללי, עם מיפקדת הפיקוד, מיפקדת האוגדה והיחידות, שבהן נערכה הביקורת *. להלן ממצאי ביקורת.

כוח אדם וסדרי גיוס

1. — בנובמבר 1978 חסרו במצבת האוגדה חיילים בשירות סדיר במקצועות קשר, חימוש ונהיגה.

להקטנת חלק מהפערים בכוח אדם בשירות סדיר נקבעו ליחידות האוגדה תקנים של חיילי מילואים, שהם כ־18% מהפער. על פי נתונים של מיפקדת האוגדה אוישו עד סוף דצמבר 1978 רק 18% מן התקנים.

2. בסוף ספטמבר 1978 הייתה מצבת חיילי המילואים באוגדה קטנה מן התקן במקצועות סיור ובמקצועות חימוש.

3. בנובמבר 1977 הוציא מטכ"ל/אג"מ פקודת יסוד להקמת רשת גיוס, שפורטו בה שלבי ההקמה העיקריים עד לתרגיל גיוס; התרגיל אמור היה להיערך במאי 1978. מרכזי הגיוס היחידתיים נדרשו להימצא בכוננות מלאה עד שמטכ"ל/אג"מ יאשר את הרשת, כדי למנוע תקלות בגיוס.

— תרגיל הגיוס נדחה פעמיים והתקיים רק בסוף 1978. התברר, שמרכזי הגיוס היחידתיים ושל יחידת התחזוקה, שנכללו ברשת, הפסיקו את פעולתם עוד בסוף אוקטובר 1978, על פי החלטת מיפקדת האוגדה ובידיעת מיפקדת הפיקוד, לפני אישורה של רשת הגיוס. (ממצאים נוספים בעניין כוח אדם ראה להלן בפרק על החטיבה ובפרק על יחידת התחזוקה).

חטיבת טנקים

1. החטיבה כוללת גדודי טנקים, פלוגת סיור ופלוגת קשר.

בדצמבר 1978 היה בחטיבה חוסר במצבת כוח האדם בשירות סדיר לעומת התקן. עיקר החוסר היה במקצועות חימוש ובמקצועות תחזוקה; חסרו מכונאי טנקים וחשמלאי טנקים, חמשי צריח ומחסנאים. במצבת חיילי המילואים היה בספטמבר 1978 חוסר במקצועות חימוש לעומת התקן. להשלמת חלק מהפערים בכוח אדם בשירות סדיר נקבע לחטיבה תקן של חיילים בשירות מילואים פעיל למשך כל השנה; בפועל הוחל באיוש תקנים אלו רק בנובמבר 1978.

2. תפקידם של משרדי הקישור של החטיבה לשמור על הקשר בין חיילי המילואים לבין יחידותיהם, לעדכן את רישומי כוח האדם ולטפל בנושאי הפרט. תקן סגל הקישור מנה קצינים וחוגרים. מאוקטובר ועד אמצע דצמבר 1978 היה התקן של אחד הקצינים בלתי מאויש; מסוף נובמבר 1978 חסר נגד.

— במשרדי הקישור של החטיבה העלתה הביקורת ליקויים רבים בנושאי רישום ודיווח על חיילי המילואים: המשרד של אחד הגדודים ושל פלוגת הקשר לא ניהל רישומים ודיווחים כלשהם מראשית אוקטובר ועד סוף נובמבר 1978. נמצאו כ־400 דברי דואר מאותה תקופה שלא טופל בהם עד סיום הביקורת, באמצע דצמבר 1978, בנושאים כגון יציאה לחו"ל, עדכון כתובות ופקודות הצבה. מעיון במסמכים עולה, שגם בתקופה שקדמה לחודש אוקטובר 1978 לא נוהל כדרוש שיבוץ כוח האדם, הטיפול בדו"חות מחשב וביומן השינויים.

3. אפסנייה, המיועדת לשמש את היחידות בשעת חירום — רכב קרבי ותובלתי, נשק, ציוד אישי ויחידתי, תחמושת, דלק ומזון — מאוחסנת במחסני חירום. ניהול המחסנים ואחזקת הציוד נעשים על ידי הסגל הסדיר של החטיבה. תקן ציוד לחימה, כפי שקבע המטכ"ל, מוגדר כ"כמות ציוד אופטימלית הנקבעת ליחידה בהתאם לייעודה ולארגונה". מכיוון שלא תמיד ניתן לצייד את כל

* ממצאים מביקורת באוגדת מילואים בפיקוד הדרום הובאו בדו"ח שנתי 28, עמ' 768.

היחידות במלוא התקן בכל הפריטים, קובע מטכ"ל/אג"מ, כל ארבעה חודשים, "מצאי חזוי", שהוא "כמות ציוד לחימה המוקצית לזכות היחידה ביחס לתקן, בהתאם למצאי בפועל, ובהתאם לתכנית ההצטיידות והקדימויות לחלוקה".

— בסוף דצמבר 1978 ערך משרד מבקר המדינה השוואה של מצבות רכב קרבי ורכב אחר לעומת תקנים ומצאי חזוי. לגבי פריטים חיוניים מצאה הביקורת, שהתקן לא הושלם, לעתים עד כדי מחציתו.

4. — לשנת העבודה 1978 תוכננה הכנסתם של טנקים לאחסנה יבשה. על פי לוח זמנים מעודכן לחטיבה, מספטמבר 1978, היו צריכים לאחסן חלק מהטנקים עד 10 בנובמבר 1978. עד סוף דצמבר 1978 אוחסן רק כשליש מהטנקים שתוכננו לאחסנה; עוד כשליש היו בשלבי הכנה לאחסנה.

בהוראות קצין חימוש ראשי נקבעה שיגרת הטיפולים בטנקים שבאחסנה יבשה. ביצוע הטיפולים צריך להירשם בטפסים המיועדים לכך; בטיפול היומי והשבועי יש לבדוק נתונים מסוימים, ואם תוצאות הבדיקה אינן משביעות רצון — יש להודיע על כך למיפקדת קצין חימוש ראשי.

— בדיקת תיק הטיפולים העלתה, שהיו תוצאות בלתי משביעות רצון בבדיקתם של כמה טנקים, אך החטיבה לא הודיעה על כך למיפקדת קצין חימוש ראשי ולמיפקדה הממונה.

— בדיקת הרישומים בדבר הטיפולים ב־14 טנקים העלתה, כי מסוף נובמבר עד סוף דצמבר 1978 נעשה בטנקים רק טיפול שבועי אחד. עוד התברר, כי בשמונת הימים שקדמו לבדיקה לא נעשו בדיקות יומיות, כנדרש. באחד הטנקים לא נעשו טיפולים כלשהם בספטמבר 1978.

5. — טנקים במחסני חירום צריכים להיות בכל עת מתודלקים ומזוודים. בבדיקתם של 10 טנקים, שנערכה לפי דרישת הביקורת, נמצא, שטנק אחד לא הותנע עקב מצברים חלשים וטנק נוסף לא הותנע עקב תקלה, שהייתה ידועה ליחידה; בכמה טנקים חסר דלק כדי רבע עד חצי מהקיבולת של המיכלים. טנק אחד לא היה מזוזד. שני טנקים היו ללא כנות למקלעים.

— בדיקת הרישומים על הטיפולים שנעשו במספר טנקים בתקופה ינואר—דצמבר 1978 העלתה, כי בשליש מהם לא נעשו שלושה מן הטיפולים הדו־שבועיים או החודשיים; בטנק אחד לא נעשו ארבעה טיפולים.

— הטיפול הנערך אחת לארבעה חודשים כולל בחינה, ניסוי דרך ותיקון תקלות בכמה תחומים. בסוף דצמבר 1978 נבדקו כרטיסי העבודה של 21 טנקים, שהיו באותו זמן בתהליך עבודה, ונמצא, שהיה פיגור בביצוע התיקונים. בכל הטנקים לא הוחל בטיפול במכשירים מסוג א'; בתשעה טנקים לא הוחל בטיפול מסוג ב'; בשני טנקים לא הוחל בטיפולים מסוג נוסף. בדיקת כרטיסי תיקון של שמונה טנקים, שהטיפול בהם הסתיים, העלתה, שהטיפול במכשירים מסוג א' ארך מחודש וחצי ועד ארבעה חודשים.

6. — בסוף דצמבר 1978 נערכה, על פי דרישת הביקורת, בדיקת התנעה ובדיקת מיכלי הדלק ב־10 נגמ"שים וב־20 כלי רכב אחרים. להוציא נגמ"ש אחד הותנעו כל כלי הרכב שנבדקו; בארבעה נגמ"שים ובתשעה כלי רכב אחרים לא היו מיכלי הדלק מלאים. בעקבות הביקורת הודיעה החטיבה, שמיכלי הדלק מולאו.

— בדיקת ביצוע הטיפול הארבע־חודשי לגבי נגמ"שים העלתה, כי שמונה נגמ"שים נבחנו באוקטובר 1978 ויתרם בנובמבר 1978; הטיפול בהם, פרט לבחינה, לא נגמר עד סוף דצמבר 1978. באמצע דצמבר הודיעה מיפקדת החטיבה למיפקדת האוגדה, שקיים פיגור בביצוע הטיפול הארבע־חודשי ב־30 נגמ"שים. קצין החימוש הצביע, שמאז אוקטובר 1978 חסר בחטיבה בוחן לנגמ"שים.

— הביקורת על ביצוע הטיפולים היומים ב־23 כלי רכב בתקופה אפריל—דצמבר 1978 העלתה, שבארבעה כלי רכב לא נעשה אחד הטיפולים הארבע—חודשיים, בשלושה כלי רכב לא נעשה אחד הטיפולים הדו־חודשיים; ובשלושה כלי רכב אחרים לא נעשו שניים מהטיפולים הדו־שבועיים.

— בנגמ"שים שבהחסנה יש לבצע טיפול מקיף בסדנה אחת לשנתיים (להלן טיפול ב'). תכנית העבודה של הפיקוד לשנת העבודה 1978 כללה בין היתר 20 טיפולי ב' בנגמ"שים של החטיבה. בנגמ"שים אלו נעשה טיפול בין מאי לאוגוסט 1976. בנובמבר 1978 הודיעה החטיבה למיפקדת האוגדה, שעוד 12 נגמ"שים, שלא נכללו בתכנית, טעונים טיפול ב' בשנת העבודה 1978. מיפקדת הפיקוד קבעה, כי יבוצע טיפול ב' בנגמ"שים הנוספים במידה שיחידת שירותי החימוש המרחבית תעמוד בתכנית הטיפולים של 20 הנגמ"שים דלעיל. בבדיקת ספרי הנגמ"שים העלתה הביקורת,

כי תשעה נגמ"שים נוספים, שנעשה בהם טיפול לאחרונה בשנת 1976 — חמישה ביולי וארבעה בספטמבר — טעונים טיפול ב'. עד סוף דצמבר 1978 לא נעשו כלל טיפולי ב' בנגמ"שים.

7. רכב גלגלי בהחסנה טעון טיפול דו־שנתי בסדנה מרחבית, שנתיים לאחר טיפול דו־שנתי או החזרה לכשירות (ניתן להקדים או לדחות טיפול זה בשלושה חודשים). הטיפול נועד להכשיר את הרכב להמשך האחסנה, להחליף חלקים מתיישנים ולאתר תקלות הפוגעות בכשירות הרכב.

— משרד מבקר המדינה בדק בסוף דצמבר 1978 את ביצוע הטיפולים הדו־שנתיים בהשוואה לתכנית של האוגדה. מבין 47 הטיפולים שבתכנית לא נעשו ארבעה טיפולים, שתוכננו לחודשים יולי־דצמבר 1978 ; לשני כלי רכב שנכללו בתכנית לא היו ביחידה ספרי רכב ולא ניתן היה לדעת אם ומתי נעשה הטיפול. 29 כלי רכב, שלא נכללו בתכנית, היו טעונים טיפול דו־שנתי עד דצמבר 1978 ; ב־18 מהם טרם החל הטיפול. הביקורת איתרה שבעה כלי רכב נוספים, שהיו טעונים טיפול דו־שנתי עד דצמבר 1978.

— בתחילת יולי 1978 העבירה החטיבה שני זחל"מים לסדנה, לטיפול דו־שנתי. מפקד הסדנה הודיע, שבשני הזחל"מים נתגלו ליקויים המעידים על רמת אחזקה לקויה ביחידה.

— רכב שהופשר ממחסני חירום טעון, על פי ההוראות, החזרה לכשירות בסדנה מרחבית. שבעה מבין 15 כלי רכב, שהופשרו עוד בשנת 1977, לא הוחזרו לכשירות עד סוף דצמבר 1978.

8. — המצאי של כלי נשק מארבעה סוגים היה בעת הביקורת נמוך מהתקן ; בשני סוגים היה המצאי בפועל נמוך אף מהמצאי החזוי ; באמצע ינואר 1979 הושלם המצאי באחד מהם. בכלי נשק משישה סוגים היה המצאי בחטיבה מעל לתקן שנקבע. המצאי של תשעה פריטי ציוד אופטי היה נמוך מהתקן ושל ארבעה מהם אף מהמצאי החזוי. המצאי החזוי של אחד הפריטים הושלם באמצע ינואר 1979.

— נערכה ספירת מצאי במחסן הנשק החטיבתי. השוואת תוצאות הספירה לנתונים על המצאי, על פי דו"ח מחשב, העלתה אי התאמות לגבי נשק מתשעה סוגים : בשישה סוגים היה המצאי בספירה גדול מזה שבדו"ח, ובשלושה סוגים — קטן ממנו. הפרטים הובאו לידיעת החטיבה וה־מיפקדות הממונות.

— על פי פקודות מטכ"ל על מש"ק החזוקה או נשק לערוך בכל מחסן נשק בדיקה וספירה מד־גמית ; על הקצין התורן או המש"ק התורן לערוך בדיקה במחסן הנשק בלילה ולספור כלי נשק ; על מפקד היחידה או סגנו לבצע בדיקה וספירה מדגמית באחד ממחסני הנשק ; כל הבדיקות צריכות להירשם ביומן. יומן מחסן הנשק של החטיבה נוהל רק במשך כחודשיים ונמצאו בו רק חתימות על בדיקה יומית על ידי הנשק.

— ביחידות תחזוקה יש לנהל רישום של מספרים מוטבעים של נשק קל ומכשירים מדויקים שבמצאי היחידה או שברשותה, באופן שישקף נכונה בכל עת את מצבת הציוד ביחידה, לפי מס־פריו המוטבעים. הביקורת העלתה, שלא הוקפד על רישום מלא במחברת המספרים המוטבעים. לגבי כלי נשק, שהיו מושאלים או נמסרו לתיקון, לא היה ציון במחברת, כנדרש.

— על פי הפקודות יש לחדש את חתימתם של החיילים בטופסי ההשאלה של כלי נשק. בדצמבר 1978 נמצאו 89 טפסים שלא חודשו בהם החתימות, כנדרש : 47 טפסים היו ממארס עד דצמבר 1977, ו־42 טפסים — מינואר עד מארס 1978. בארבעה טפסים לא צוין המספר המוטבע של כלי הנשק.

9. — בהתאם לנתוני המחשב, מתחילת ינואר 1979, על התקן והמצאי של תחמושת חירום בחטיבה, היה חוסר ניכר בשלושה פריטים לנשק קל ועודף ניכר בשמונה פריטים. הכמות הכוללת של תחמושת לטנקים לא נפלה מהנדרש על פי התקן, אולם חסר היה חלק מתחמושת מסוג מסוים ולא הייתה כלל תחמושת מסוג אחר.

— לצורך שליטה על מלאי תחמושת החירום ניהלה החטיבה, כמתחייב מהפקודות, רישום ידני של תחמושת, בציון הכמויות שבמחסנים ובתוך כלי הרכב הקרבי. נמצא, כי נתונים אלה לא התאימו בדרך כלל לנתוני המחשב. לא דווח למחשב על חלוקת התחמושת בין יחידות המשנה של החטיבה, כך שלא ניתן לאתר את אי ההתאמות ביחידות המשנה. לאחר ספירת מצאי, שנערכה לפי דרישת הביקורת בבונקר תחמושת ובתא אחד בבונקר של אחד הגדודים, נתגלו אי התאמות בין תוצאות הספירה לבין רישומי היחידה בשמונה פריטים : בשישה פריטים היה חוסר ובשני סוגים היה עודף. הפרטים הובאו לידיעת החטיבה והמיפקדות הממונות.

— פקודת מטכ"ל קובעת, כי זיכוי רישומי היחידה בתחמושת שנצרכה באימונים או בתעסוקה, ייעשה בשובר ניפוק, שתיכלל בו הצהרה תתומה על ידי מפקד יחידת התחזוקה ; יש לציין בהצהרה את פרטי האירועים שבהם נצרכה התחמושת ואת פרטי האישור לצריכתה. בסוף אוקטובר 1978 זיכתה החטיבה את רישומיה על פי שלושה שוברים ; בהצהרה לא פורטו האירועים שבהם נצרכה התחמושת ופרטי האישורים של המיפקדה הממונה. בבדיקה שנערכה בסוף דצמבר 1978 בבונקר ובמחפורות, שבהם מאוחסנת תחמושת לשימוש באימונים ובתעסוקה, נמצאה כמות ניכרת מהתחמושת, שבה זיכתה החטיבה את רישומיה.

10. — בעקבות ספירה כללית של ציוד, שנערכה בחטיבה בחודשים מאי ויוני 1978, נתגלה חוסר של אפסנייה בהיקף של כ־2.6 מיליון ל"י. בעקבותיו מולאו טופסי אובדן ציוד. הטיפול באובדנים לא הסתיים עד מועד סיום הביקורת והציוד החסר לא הושלם. עוד התברר בספירה, כי לפלוגה באחד הגדודים, למחלקה הטכנית של הגדוד ולמחלקת הרפואה לא היו מגות קרב, כנדרש.

יחידת תחזוקה

1. — מצבת כוח האדם הסדיר, האחראי למחסני החירום, הייתה בתחילת חודש נובמבר 1978 כ־82% מהתקן, כולל תקן השלמות מילואים ; היה חוסר בנהגים ובמקצועות חימוש. מצבת כוח האדם בשירות מילואים הייתה קטנה ב־16% מן התקן.

2. — בסוגים שונים של רכב היה חוסר לעומת התקן ובארבעה סוגים — אף לעומת המצאי החזוי.

3. — לפי נתוני היחידה היו במועד הביקורת 81 מכלי הרכב שביחידה בלתי כשירים לשימוש. תשעה מכלי הרכב שהו בסדנאות מחוץ ליחידה והשאר ביחידה : 41 בגלל ליקויים, שתיקונם באחריות היחידה ; 19 בגלל ליקויים, שתיקונם באחריות סדנה ; ו־11 — בגלל ליקויים משני הסוגים. בין כלי הרכב הבלתי כשירים זחל"מים וכלי רכב מסוג ריאו. התקלה ב־19 כלי רכב מסוג ריאו הייתה נזילה מצינורות של הבלמים. בתחילת ינואר 1979 התקבלו צינורות לתיקון התקלה.

17 מהליקויים, שתיקונם באחריות היחידה, נתגלו בחודש דצמבר 1978 ; 13 — בנובמבר ; 4 באוקטובר ; 3 בספטמבר ו־4 באוגוסט 1978. מבין 19 הליקויים שתיקונם באחריות הסדנה היו 9 מנובמבר ; 3 מאוקטובר ; 3 מספטמבר ; 2 מאוגוסט ו־2 מיולי 1978. מבין 11 הליקויים שבאחריות היחידה והסדנה היו 4 ליקויים מדצמבר ; 4 מנובמבר ; 1 מאוקטובר ו־2 מספטמבר. חוליה של הסדנה התחילה בעבודתה ביחידה רק באמצע דצמבר 1978.

— לפי דרישת הביקורת נוסתה התנעתם של כלי רכב שונים: 11 מכלי הרכב לא הותנעו. חיילי מילואים מגדוד שירותי החימוש בדקו, ביוני 1978, את כלי הרכב שנועדו לשמש אותם בשעת גיוס ומצאו, כי חלק מכלי הרכב לא הותנעו.

בספטמבר 1978 נבדק הרכב על ידי חוליה מטעם מיפקדת הפיקוד, שקבעה, כי מצב הרכב ירוד וכי המצברים ברוב כלי הרכב היו בלתי מטופלים.

— ביולי ובאוגוסט 1978 וכן בדצמבר 1978 חסרו ביחידה מצברים לרכב מסוגים שונים ; עקב כך היו כלי רכב לא כשירים. בסוף נובמבר 1978 היו במרכז הטיפולים ביחידה מצברים לא תקינים.

— בדיקת הרישומים, לגבי החודשים אפריל—נובמבר 1978, הנוגעים ל־20 כלי רכב העלתה : בארבעה כלי רכב לא בוצע בחודש יוני 1978 אחד הטיפולים הדו־שבועיים ; בשבעה כלי רכב לא נעשה הטיפול הדו־שבועי ובשלושה כלי רכב הטיפול הדו־חודשי שתוכנן לתחילת חודש נובמבר 1978. בטופסי הטיפול צוין, כי בשל מחסור בכוח אדם לביצוע הטיפולים בנובמבר נבדקו רק מים, שמן והתנעה. לשני כלי רכב תוכנן טיפול דו־חודשי בתחילת יולי 1978, אולם בפועל נעשה בהם טיפול דו־שבועי. בארבעה כלי רכב לא נעשתה סיכה, בטיפול הארבע חודשי, כנדרש.

— בהוראות נקבע, כי עם החזרת רכב ליחידת מחסני חירום — לאחר אימונים — יש לעשות בו טיפול ראשוני, הכולל בין היתר סיכה והחלפת שמנים. בתשעה מבין 42 כלי הרכב, שהשתתפו בתרגיל בסתיו 1978, לא נעשה הטיפול הראשוני עם החזרתם ליחידה ואף לא עד תחילת דצמבר 1978; ב־33 כלי הרכב שנעשה בהם טיפול ראשוני לא נעשתה החלפת שמנים, וב־19 כלי רכב לא נעשתה סיכה.

— בתרגיל אחר, שנסתיים בראשית נובמבר 1978, השתתפו שש מיכליות דלק וחמש מיכליות מים. בחמש מיכליות דלק ובמיכליות מים נעשה טיפול ראשוני רק בסוף נובמבר 1978 ; במיכלית הדלק השישית נעשה טיפול ראשוני בעקבות הערת הביקורת , באמצע דצמבר 1978.

— הטיפולים הארבע־חודשיים ותיקוני הרכב נעשים במרכז טיפולים של היחידה. במרכז הטיפולים ישנו משטח חולי, אשר לאחר יריד גשם נעשה בוצי וכמעט בלתי עביר לרכב, דבר המקשה על ביצוע העבודה השוטפת. בתחילת דצמבר 1978 הובא למקום כורכר, אולם עד סוף דצמבר 1978 הוא לא פוזר על פני המשטח. במרכז הטיפולים לא היה מיתקן שטיפה, ובין היתר מנע הדבר בחינה יעילה ויסודית של רכב, שחלקו התחתון כוסה בוץ. בסוף נובמבר 1978 הוציאה יחידת הבינוי צו ביצוע להקמת מיתקן שטיפה במרכז הטיפולים.

— בסככות הרכב, להוציא סככה אחת ומרכז הטיפולים, ובמקומות הריכוז של הרכב, לא היו עמדות כיבוי אש. בעקבות הביקורת הודיעה מיפקדת היחידה, בתחילת ינואר 1979, כי הוצבו עמדות כיבוי אש.

4. — בעת הביקורת חסרו רשיונות ל־24 כלי רכב ; לגבי חוסר של 11 רשיונות דיווחה היחידה למיפקדת האוגדה עוד במארס 1978. לשמונה גרורי סיכה, ל־11 גרורי ריתוך ולארבע מלגזות לא היו רשיונות רכב ; לעשרה גנרטורים ולארבע מלגזות לא היו ספרי ציוד. מיפקדת הפיקוד ומיפקדת היחידה הודיעו למשרד מבקר המדינה, כי התקבלו רשיונות לשמונה כלי רכב וספרים למלגזות.

5. — 18 כלי רכב, שהיו בהחסנת חירום ואסור היה להשתמש בהם ללא אישור הפשרה, נסעו כל אחד 10 עד 55 ק"מ ; רכב אחד נסע 113 ק"מ ורכב אחר — 623 ק"מ.

— היחידה השתמשה בשתי מיכליות דלק ממחסן החירום ללא אישור הפשרה ; אחת המיכליות נסעה פעמיים במארס 1978 ושלוש פעמים ביולי 1978, והשנייה — פעם אחת במארס 1978 ופעם שנייה בנובמבר 1978.

— כמהלך הביקורת התברר, כי היחידה השתמשה בשתי נושאות נשק, שחזרו מאימון, לעבודות בשטח המחנה בלי שהיה להן אישור הפשרה ; בעקבות הערת הביקורת הופסק השימוש בהן. נושאת נשק שלישית, שהתקבלה ביחידה באוקטובר 1978 ונועדה ליחידת מחסני חירום, השתמשה בתרגיל ללא אישור הפשרה ולאחר התרגיל שימשה לעבודות ביחידה ומחוצה לה ואף לא נעשו בה הטיפולים הדרושים. היחידה השתמשה במלגזה ממחסן החירום לצורך עבודות בשטח המחנה.

6. — בנובמבר 1978 היו במחסני החירום מלגזות, גרורי סיכה, גרורי ריתוך, גנרטורים, מדחסים ועוקבי מים. מבדיקה חזותית ומעיון במסמכים התברר ששלוש מתוך המלגזות שביחידת מחסני החירום לא היו כשירות — האחת מאז אוגוסט 1978, השנייה מספטמבר 1978 והשלישית מאמצע נובמבר 1978. שניים מתוך גרורי הסיכה לא היו כשירים מזה שלושה עד ארבעה חודשים ; שניים מתוך גרורי הריתוך לא היו תקינים, האחד מתחילת אוגוסט 1978 ; שני גנרטורים לא היו תקינים, האחד בשל חוסר בעין גרירה ; מדחס אחד היה ללא גלגל ; עוקבי המים לא היו תקינים בשל רגליות שבורות. מיפקדת היחידה הודיעה למשרד מבקר המדינה, בתחילת ינואר 1979, על תיקון גרורי הריתוך והסיכה על ידי חוליה של הסדנה ועל הרכבת גלגל למדחס.

— למנופים, למדחסים ולעוקבי המים לא נוהלו תיקי טיפול. בעקבות הביקורת הוחלו בהכנת התיקים. בציוד שהיו לו תיקי טיפול, היו טופסי הטיפול הראשונים מחודש אוגוסט 1978.

7. — במחסנים היו ערכות, שהתקבלו בפברואר ובמאי 1978 ; בידי היחידה לא היה הידע הדרוש לטיפול בהן. בספטמבר 1978 הודיעה מיפקדת היחידה למיפקדת האוגדה, כי אין ביכולתה להתניע חלק ממנועי הערכות. בתחילת פברואר 1979 הודיעה מיפקדת הפיקוד למשרד מבקר המדינה, כי הפיקוד עדיין אינו מאורגן לאחזקת הערכות בדרג סדנה.

8. — בנובמבר 1978 חסרו 9,000 ליטר סולר וכ־12,000 ליטר בנזין לעומת רמות המלאי. עוד ביולי 1978 ביקשה מיפקדת היחידה ממיפקדת האוגדה להשלים את הפער בין המצאי לבין רמת המלאי שנקבעה.

— בהוראות קצין תחזוקה ראשי נקבע, כי במרחק 50 מטר מהגדר המקיפה מצבור דלק לא ימצא שום מבנה המשמש למגורים, להחסנת אפסנייה או לכל מטרה אחרת. פקודת מטכ"ל קובעת, כי מחסני חירום, המחזיקים כלי רכב למיניהם, ירחיקו את מחסני הדלק 200 מטר לפחות ממקום החסנת הרכב. הביקורת העלתה, כי מצבור הדלק שביחידה נמצא במרחק כ־14 מטרים ממחסנים

וכ־9 מטרים מרחבה, שעמדו בה כ־70 כלי רכב. מצבור הדלק לא היה מסודר וכלי הקיבול של הדלק לא היו מכוסים, כדרוש בהוראות. תוך כדי הביקורת סידרה היחידה את מצבור הדלק.

— ביולי 1978 קיבלה היחידה 13,500 ליטר בנזין באמצעות מיכליות, מהם 4,500 ליטר, שנועדו להנעת כלי הרכב. 9,000 ליטר הנותרים שימשו למילוי מיכלי הרכב, וזאת למרות שכלי הרכב לא היו בתנועה ומיכליהם היו צריכים להיות מלאים.

— בנובמבר 1978 תודלקו רוב כלי הרכב המונעים בבנזין ממיכלית, שנועדה לתדלק כלי רכב שחזרו מתרגיל. היחידה לא רשמה את כמות הדלק שנופק לכל אחד מכלי הרכב, כנדרש; אי לכך לא ניתן היה לקבוע מה הייתה כמות הדלק שהיחידה השתמשה בה למילוי מיכלים, שעל פי הפקודות היו צריכים להיות מלאים.

9. — בפלוגה הקדמית של יחידת שירותי החימוש, המיועדת לתת שירותים לאגד הארטילרי של האוגדה, לא היו עד אמצע דצמבר 1978 חלפים לתותחים המתנייעים מהסוג שהיה ברשות האגד מאז אוקטובר 1977. נמסר לביקורת, כי החלפת החלפים במרכז המטכ"לי החלה בסוף דצמבר 1978.

בחטיבה הממוכנת של האוגדה יש נגמ"שים, אולם ביחידת שירותי החימוש היו חלפים רק עבור חלק מהם; השלמת החלפים, בהתאם למצאי הנגמ"שים בחטיבה, הייתה מתוכננת לחודשים מאי—יוני 1979. בפלוגות הקדמיות המיועדות לשרת את חטיבות הטנקים לא היו חלפים לאחד מסוגי רכב המשא; לפלוגה הקדמית של אחת החטיבות לא היו חלפים לנושאות נשק מאחד הסוגים.

— החלפים של יחידת שירותי החימוש מאוחסנים בארבע סככות, חלקם על גבי כלי רכב. באחת הסככות מצאה הביקורת בדצמבר 1978 29 ארגזי חלפים זרוקים באי סדר ומספר פריטים חלודים.

— שתיים מהסככות היו פתוחות לגמרי ושתי הסככות האחרות היו בעלות שערי עץ מרושתים ובהם פרצות גדולות. בדצמבר 1977 דיווחה היחידה למשטרה הצבאית, שאחת הסככות נפרצה ונגנבו בין היתר צמיגים, משאבות דלק, משאבת מים ומפלג בערך כולל של כ־7,000 ל"י. בספטמבר 1978 הגישה היחידה טופס אובדן ציוד בגין חוסר חלקים, שהתגלה באחת הסככות הפתוחות, בערך של כ־42,000 ל"י. בין היתר חסרו מתנעים, צמיגים, פנסים לרכב, משאבת מצמד ומשאבת בלם ראשית*. ממחסני היחידה נגנבה באוקטובר 1978 נושאת נשק ובנובמבר — אמבולנס; כלי הרכב נמצאו לאחר ימים מספר.

— באוקטובר 1977 הופקו דו"חות מחשב לשם עריכת ספירת מצאי במחסני יחידת שירותי החימוש; אך הספירה לא נערכה. באוקטובר 1978 הופקו פעם נוספת דו"חות לספירת מצאי, אולם הספירה לא הושלמה עד דצמבר 1978.

— ביוני 1977 התגלה, בעת ספירת מצאי, חוסר של חלפים לנשק קל בערך של כ־320,000 ל"י; מלאי החלפים לא הושלם עד לסיום הביקורת.

— בדצמבר 1978 דרשה הביקורת לבצע ספירת מצאי מדגמית בשתי פלוגות של יחידת שירותי החימוש. באחת הפלוגות נבדקו הכמויות של 60 פריטי חלפים לרכב ובפלוגה השנייה — של 28 פריטים. השוואת תוצאות הספירה לדו"ח המחשב העלתה, כי בפלוגה הראשונה לא היו במצאי 14 פריטים שהיו רשומים בדו"ח המחשב; בשמונה פריטים נספרה כמות קטנה מזו שבדו"ח; ערך החוסר כ־78,000 ל"י. בפלוגה השנייה לא נמצאו שני פריטים שהיו רשומים בדו"ח המחשב; ערך החוסר — כ־3,000 ל"י.

בעקבות הביקורת מינתה מיפקדת הפיקוד, בתחילת פברואר 1979, קצין בודק לחקירת הממצאים שהועלו ביחידת התחזוקה. משרד מבקר המדינה יעקוב אחר תוצאות הבדיקה ותיקון הליקויים.

חטיבת מרחב

חטיבת המרחב אחראית לפעולות הביטחון השוטף בגיזרה במרחב פיקוד ולהגנה המרחבית באותה הגיזרה. מערך האבטחה כולל מוצבים מאוישים וסיורים ממונעים. לביצוע תפקידיה בעת רגיעה מוקצים לחטיבה כוחות מילואים גם מיחידות אחרות.

* בעניין סדרי אבטחה של המחנה, שמחסני היחידה נמצאים בו, ראה בדו"ח זה, עמ' 725.

החטיבה כוללת סגל סדיר וחיילי מילואים. עד ראשית 1977 הייתה החטיבה מורכבת מגדודי חי"מ ויחידות חטיבתיות — נ"ט, סיור, קשר, הנדסה, אב"כ — ויחידת רכב מילואים.

מרבית האפסנייה, הכוללת נשק, רכב קרבי ומינהלתי, ציוד קשר וכן הציוד האישי והיחידתי, מאוחסנת במחסני חירום; מיעוטה בשימוש שוטף בגיזרה, שעליה מופקדת חטיבת המרחב.

בחודשים ספטמבר—נובמבר 1978 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על ביצוע פעולות הביטחון השוטף בגיזרה. נבדקו: מצבת כוח האדם לעומת התקנים; נוהלי גיוס חירום וזימון חיילים לשירות מילואים; מצבת ציוד לחימה וציוד אחר לעומת תקנים וסדרי אחזקה של רכב קרבי ומינהלתי ושל ציוד קשר. עוד נבדקה היערכות החירום בשלושה ישובי ספר במרחב. הביקורת התייחסה לתקופה של כ־14 חודש — מספטמבר 1977 עד נובמבר 1978.

כוח אדם וסדרי גיוס

1. — בספטמבר 1978 הייתה מצבת חיילי מילואים נמוכה מהתקן ב־10 מקצועות הפעלה ואחזקה, במקצוע א', לדוגמה, היה חוסר של 40% ובמקצועות אחרים חוסר של 28% עד 75%.

בספטמבר 1978 החלה מיפקדת הפיקוד בפעולה לאיתור כוח האדם לאיוש המקצועות שבהם יש פערים בין התקנים למצבות; מיפקדת הפיקוד הורתה לכל החטיבות לבצע ויסות בין הגדודים, על מנת לאזן את הפערים עד סוף שנת העבודה.

2. בחטיבה פועל מרכז גיוס, שמתפקידו לארגן, לנהל ולהפעיל את רשת הקריאה לשעת חירום של חיילי המילואים. ליד מרכז הגיוס פועלים קציני קישור של הגדודים, המטפלים בשמירת הקשר עם החיילים, בעדכון כתובות ונתונים אחרים, ובקריאתם לשירות פעיל בזמן רגיעה.

בסוף 1978 ערכה החטיבה תרגיל גיוס, בנוכחות נציגי מטכ"ל/אג"מ ומיפקדת הפיקוד. חלק מהחיילים שנקראו לא התייצבו. לגבי 57% מהם התברר, שהכתובות לא היו נכונות או שהצווים לא הגיעו לידיהם. לגבי חלק מהחיילים צוין בגליון הפצת צווי הקריאה "לא ידוע".

— כדי לברר את סיבות אי התייצבותם של החיילים שלח מרכז הגיוס צווי קריאה לכל החיילים שלא התייצבו, גם לאלה שלגביהם היה ידוע שהייתה להם סיבה סבירה לא להתייצב, כגון: מחלה, שחרור במקום המפגש והמצאות בחו"ל. עשרות חיילים לא התייצבו גם בפעם זו ונקראו בשלישית, לראשית דצמבר 1978. בדצמבר 1978 לא התייצבו 14 חיילים והם זומנו בפעם הרביעית, לראשית ינואר 1979. החיילים שנקראו לבירור בדבר אי התייצבותם לא נתנו סיבה סבירה לכך. 37 הועמדו לדין והשאר זומנו לבירור נוסף לראשית ינואר 1979.

— בדו"ח המסכם את התרגיל הועלו ליקויים בארגון ובהפעלה של רשת הקריאה ומערכת ההיסעים; מיפקדת החטיבה נדרשה לדווח למיפקדת הפיקוד על תיקון הליקויים, לרבות הטיפול בחיילים שלא התייצבו. החטיבה דיווחה על תיקון הליקויים רק ב־18.11.1978 והטיפול בחיילים שלא התייצבו לא הסתיים עד אז.

שירות מילואים

חוק שירות ביטחון תשי"ט—1959 (נוסח משולב) מטיל חובת שירות מילואים על כל יוצא צבא, שאינו בשירות סדיר. בהנחיות שהוצאו במיוחד לצורכי שירות המילואים, על פי סעיף 26 לחוק זה, קבע המטה הכללי את משך השירות של החיילים. בשנים 1977 ו־1978 היה משך השירות לחיילים מהסוגים המוצבים בחטיבה — 35 יום לחוגרים ו־45 יום למפקדים, מרב"ט ומעלה. על חריגה ממכסות אלה יש לקבל אישור מוקדם של ראש מטכ"ל/אג"מ או ראש מטכ"ל/אכ"א, לפי אופי התעסוקה, או הצהרת התנדבות מהחייל.

— בדיקה מדגמית, שהתייחסה לכ־27% מכלל החיילים המוצבים בשלושה גדודים, העלתה, ש־15 חיילים שירתו ב־1977 יום אחד עד 11 ימים מעל המותר, ללא אישור מהמטה הכללי או חתימה על הצהרת התנדבות.

— החוק מתיר ליחידות, שהחטיבה נמנית עמן, פיצול השירות של חיילי המילואים לשתי תקופות, בהרשאת הרמטכ"ל או אלוף שהוסמך לכך. פיצול ליותר משתי תקופות טעון הסכמת החייל עצמו בכתב. הביקורת העלתה, ששירותם של כ־18% מכלל החיילים המוצבים בחטיבה ונקראו לשירות פעיל, פוצל ב־1977 לשלוש תקופות, ללא הסכמת החייל בכתב.

אחזקת רכב וזחל"מים

1. בעת הביקורת היו מאוחסנים במחסני החירום של החטיבה כלי רכב, וביניהם נגמ"שים, זחל"מים מדגמים שונים, מרביתם מונעים בבנזין ומיעוטם בסולר; ג'יפים, משאיות, נושאות נשק וגרורי משא. מרבית המשאיות היו משנת ייצור 1942. על פי פקודת מטכ"ל והוראות קצין חימוש ראשי יש לבצע בזחל"מים, במשאיות וברכב אחר שבהחסנה, טיפול מונע כדלהלן: טיפול דו־שבועי על ידי נהג או צוות הרכב; טיפול דו־חודשי; ארבע־חודשי ושנתי — על ידי חוליית חימוש או מחלקת חימוש של היחידה (דרג א'); טיפול דו־שנתי — על ידי סדנת חיל חימוש שה־יחידה קשורה איתה לצורך אחזקה (דרג ב').

ביחידת מחסני החירום ישנה חוליית חימוש הכוללת מכונאים, חשמלאים ונהג, כולם בשירות סדיר. חוליית החימוש מורשית לבצע תחזוקה בדרג א'; תיקון שמעל לדרג זה מבוצע על ידי חוליית חימוש המגיעה ליחידה מסדנה מרחבית או, אם הדבר אינו אפשרי, בסדנה.

2. נבדקו הרישומים המתייחסים לביצוע הטיפולים במשך שנה, מאוקטובר 1977 עד אוקטובר 1978, בכשליש מכלי הרכב שהיה ביחידה, פרט לנגמ"שים.

— ב־15 מקרים נרשם בטופסי הטיפול הדו־שבועי, ליד פירוט המערכות, כי הן תקינות; אולם זמן קצר לאחר מכן, במסגרת הבדיקה הדו־חודשית או ארבע־חודשית, שהיא יותר מקיפה, או בעת שהרכב תוקן בסדנה המרחבית תיקון דרג ב', נתגלו ברכב ליקויים רבים, המעוררים ספק לגבי אמינות הרישום של הטיפול הדו־שבועי. להלן שתי דוגמאות:

1. בטופס הטיפול של משאית צוין, שכל המערכות, שנבדקו במסגרת טיפול דו־שבועי ב־8 וב־27 במארס 1978 היו תקינות. ליד כל תאריך ישנה חתימה של הנהג הסדיר כמבצע הטיפול ושל הרס"ר האחראי לחוליית החימוש, כמנהל העבודה. ב־4 באפריל 1978, במסגרת ההכנה לביקורת של מיפקדת קצין חימוש ראשי, הוכנסה המשאית לתיקון, ובכרטיס נרשמו 29 ליקויים, שחלקם תוקנו על ידי הסדנה המרחבית וחלקם על ידי חוליית החימוש של היחידה. בין הליקויים היה: נזילות של שמן ודלק; אי תקינות של הרדיאטור, מערכת ההיגוי וגל ההינע; פגיעות במרכב הרכב ועוד.

2. בטופס הטיפול של משאית מ־2.5.1978 נרשם, שכל המערכות תקינות; על הטופס חתום הנהג הסדיר כמבצע הטיפול. באמצע מאי 1978, במסגרת ההכנה לביקורת של מיפקדת קצין חימוש ראשי, נבדק הרכב ביחידה ונפתח כרטיס תיקון ובו ליקויים אלה: גל היגע עליון לא תקין; נזילה מצינור לחץ שמן; וסת סיבובי מנוע, צינור וקום ובולמי זעזועים לא תקינים, פנס שמאל לא דולק.

3. נסיון התנעה של עשרה כלי רכב שבאחסנת חירום — שבע משאיות ושלושה זחל"מים, — שבוצע לפי דרישת הביקורת העלה, שלא ניתן היה להתניע את המנוע של שלושה מהם מאחר שהמצברים היו ריקים או כמעט ריקים.

— בדיקת טופסי הטיפולים הדו־שבועיים של 15 כלי רכב במשך כשנה, מאוקטובר 1977 עד ספטמבר 1978 (ס"ה 270 טיפולים), העלתה, שב־50 מקרים נמצאו המצברים ריקים או כמעט ריקים. לעתים צוין מצב זה בשני טיפולים דו־שבועיים רצופים. באותם 50 המקרים, כשהמצבר לא היה תקין בעת הטיפול, גם לא הותנע הרכב, כנדרש בהוראות, ומערכות שונות, שבדיקתן מחייבת התנעת מנוע, לא נבדקו. המצאות רכב חירום עם מצברים ריקים, בכמות כזו, יש בה כדי לפגוע בכוננות המבצעית.

4. — ב־23 גליונות, שנרשמו בהם הטיפולים הדו־שבועיים, נמצאו חתימות שונות ליד אותו שם, של הנהג הסדיר. מבין שני טיפולים דו־שבועיים במשך חודש, נרשם תאריך הביצוע המאוחר לפני התאריך המוקדם.

— ג'יפ תול"ר הובא לסדנה מרחבית לתיקון ב־1.2.1978 וצוינו לגביו 36 ליקויים. לפי הרישום בכרטיס התיקון נסתיימו כל התיקונים ב־28.3.1978. אף כשהג'יפ היה בסדנה מולא לגביו טופס טיפול דו־שבועי, שלפיו כאילו נערכה בדיקת כל המערכות על ידי עוזר החשמלאי; הטופס אושר על ידי הרס"ר.

בעקבות הביקורת הועמד לדין רס"ר, שהיה אחראי על חוליית החימוש, ונזוף.

5. טיפול דו־שנתי ברכב חירום, שהוא הטיפול היסודי ביותר, נעשה בסדנת חיל חימוש, שהיחידה קשורה אליה לצורך אחזקה. במסגרת טיפול זה יש לפרק את מרבית המערכות והמכללים שברכב; להחליף מכללים ואביזרים פגומים ולנקות את הצנרת.

— בדיקת רישומי היחידה ודו"חות המחשב שהציגה לביקורת מיפקדת הפיקוד, העלתה, שב־27 מכלי הרכב (פרט לנגמ"שים) לא נעשתה ביקורת דו־שנתית למרות שחלפו 6 עד 42 חודשים מתום שנתיים, לביצוע הטיפול הדו־שנתי האחרון. בין כלי רכב אלה היו: ג'יפי תול"ר, זחל"מים, משאיות, נושאות נשק ורכב קשר.

— מיפקדת הפיקוד תכננה את ביצוע הטיפולים הדו־שנתיים בהסתמך על הנחיות "נתוני יסוד לתכנית העבודה 1977", שהוציאה מיפקדת קציו חימוש ראשי. בהנחיות נקבע, שיש לבצע טיפול דו־שנתי לשליש מהרכב שבאחסנת חירום; יש לטפל באותם הכלים, שעברו עד 36 חודש לאחר הביקורת התקופתית או ההחזרה לכשירות האחרונה, שנעשתה בהם, או מאז שנופקו כחדשים. הנחיית מיפקדת קציו חימוש ראשי לא קבעה מה לעשות כאשר הרכב שנכלל בקטגוריה זו מהווה יותר משליש מכלל כלי הרכב. לא נקבע מה ייעשה, מבחינה מקצועית, כדי לשמור על כושרם של כלי רכב שכתוצאה מההוראה נדחה הטיפול בהם בשנה או ביותר מזה.

על פי אותן ההנחיות תוכנן לטפל במשך שנת 1977 ב־7 מ־27 כלי הרכב שנמצאו בלתי מטופלים, אך בשל פיגורים בביצוע נדחה הטיפול ל־1978; בכלי הרכב האחרים, שבמרוצת 1977 מלאו 24 חודשים מאז הטיפול האחרון בהם, אף לא תוכנן לטפל וממילא נדחה הטיפול לשנת 1978.

— בהנחיות לקראת שנת 1978 קבעה מיפקדת קציו חימוש ראשי שבשנה זו יבוצע טיפול דו־שנתי בכל כלי הרכב שעברו שנתיים ומעלה מאז הטיפול האחרון בהם, ובכך חזרה מיפקדת קציו חימוש־ראשי אל ההוראה המקצועית המקורית שלה. מאחר שמרבית כלי הרכב של יחידת מחסני החירום מאוחסנים תחת כיפת השמיים, תיכננה מיפקדת הפיקוד שהטיפול יסתיים עד חודש נובמבר, אולם עד אמצע דצמבר 1978 אף לא הוחל בו.

— ארבעה כלי רכב — שלושה זחל"מים רגילים וזחל"מ קשר, שהוקצו ליחידת מחסני החירום מיחידות אחרות של הפיקוד, נתקבלו במצב גרוע והחולייה השקיעה בתיקונם עשרות שעות עבודה.

אחזקת ציוד קשר

מערך הקשר בחטיבה כולל מיכשור ומערכות בשימוש שוטף, לצורך הפעלת כוחות בקו העימות, וכן הציוד במחסני החירום. ליד מיפקדת החטיבה פועלת מעבדת קשר, שמתפקידה לתחזק את הציוד בדרג ב'; ציוד הטעון אחזקה בדרג ג' מועבר לבסיס פיקודי, ולצורך שיפוצים יסודיים — למרכז שיקום ואחזקה של ציוד קשר. במעבדת הקשר משרתים חיילים בשירות סדיר.

במחסני החירום היו בעת הביקורת מאות מכשירי קשר, מרכזיות, טלפוני שדה, כבלי שדה ועוד. פקודות מטכ"ל והוראות קציו קשר ואלקטרוניקה ראשי קובעות שאחת לשנה תיערך ביקורת כשירות בדרג ג' לציוד הקשר שבהחסנה על ידי הבסיס הפיקודי וחצי שנה לאחר ביקורת זו תבצע פלוגת קשר חטיבתית ביקורת כשירות בדרג ב'. ביצוע הביקורות יירשם ויאושר בתווית שמישות.

— בשנים 1977 ו־1978 לא נערכה ביקורת כשירות דרג ב' במרבית הציוד שהיה במחסני החירום; נבדק המיכשור בנגמ"שים ובזחל"מים; 9 מכשירים נבדקו לאחרונה באפריל 1976. הבדיקה האחרונה בכבלי שדה נעשתה באוקטובר 1975, בעוד שעל פי ההוראות יש לבדוק אותם כל חצי שנה.

בנובמבר 1977 בדק צוות ביקורת מטעם מיפקדת הפיקוד את כשירות ציוד הקשר במוצבים ומצא שהציוד היה במצב ירוד. בנובמבר 1978 הודיע קציו הקשר החטיבתי, כי במוצבים הוחל בביצוע ביקורת קשר בדרג ג'.

ציוד קשר בשימוש שוטף

במעבדה של פלוגת הקשר החטיבתית היה בעת הביקורת ציוד בדיקה, שעל פי הוראות קציו קשר ואלקטרוניקה ראשי יש לעשות בו פעולות אחזקה בדרג ג', הכוללות בדיקות כשירות וטיפול מונע. אישור ביצוע הבדיקה ייעשה על גבי תווית שמישות, שתודבק על המכשיר.

על פי הוראות מיפקדת קציו קשר ואלקטרוניקה ראשי, מיולי 1976, הוטל על ענף בחינה וביקורת להפעיל צוות לביקורת ציוד־הבדיקה והמדידה בפיקודים, ביחידות חיל הקשר ובמעבדות דרג ג'. תוך כדי הביקורת צריך היה להעשות גם כיול של הציוד.

— בשלושה מכשירים לא נערכה בדיקת כשירות דרג ג' ; באחד מהם מאז ספטמבר 1974, ובשני מאז דצמבר 1976 — מועדי שיפוצם בדרג ד' ; ובשלישי נערכה הבדיקה האחרונה בדצמבר 1975. על תשעה מכשירי בדיקה נוספים לא היו תוויות ביקורת ולא ניתן היה לדעת אם ומתי נבדקו לאחרונה.

בדצמבר 1978 הודיעה מיפקדת קצין קשר ואלקטרוניקה ראשי למשרד מבקר המדינה, שהוחל בהקמת שלוחות פיקַנדיות לתחזוקה, כדי להתמודד עם בעיות התחזוקה של ציוד הבדיקה.

— במחסן המצברים שליד מיפקדת החטיבה שורר חום כבד במרבית ימות השנה ולא נעשו סדרי אחסון נאותים. הדבר פוגע ברמת האחסון של המצברים.

פיקוח על צריכת חלפים וחומרים

1. ביחידת מחסני החירום ישנו מחסן המספק חלפים וחומרים לחוליית החימוש לצורך תחזוקת רכב החירום. חומרים וחלפים אלה נמשכים מסדנה מרחבית ומנופקים לעבודות באמצעות צו ניפוק. בעת הביקורת היו במחסן כ־900 פריטים קטלוגיים, שהתייחסו לכ־10 סוגי רכב. הערך הכספי של הציוד במחסן היה לפי נתוני צה"ל כ־390,000 ל"י, במחירי אוקטובר 1977.

— המחסן נוהל על ידי הרס"ר האחראי לאחזקת הרכב משום שלא היה תקן למחסנאי. בבדיקת צווי ניפוק התברר, שהרס"ר גם נותן הוראה לניפוק חלפים, וגם מנפק אותם, בעוד שהמכונאי השני חתום כמקבל ; לעתים חתום המכונאי כנותן ההוראה וכמנפק והרס"ר כמקבל. סדרים אלה אינם תואמים נוהלי בידוק תקינים.

2. — מחסן הקשר בפלוגת הקשר החטיבתית מספק ציוד, חלפים וחומרים למעבדה וליחידות של החטיבה. החלפים והחומרים מנופקים, לצורך אחזקת ציוד הקשר, ללא רישום וללא פיקוח. ביקורת ציוד וספירת מצאי אחסנה נערכה בפברואר 1976. מיפקדת החטיבה הודיעה למשרד מבקר המדינה, בנובמבר 1978, כי הוחל בעריכת ספירת מצאי במחסן הקשר.

*

מהממצאים עולה, שיש להגביר את הפיקוח על סדרי ויסות כוח אדם בין יחידות המשנה של החטיבה, במטרה להגיע לאיזון, בעיקר במקצועות שיש בהם פערים קריטיים. עוד יש צורך לפקח בצורה יותר יעילה על סדרי האחזקה ועל ביצוע הטיפולים ורישומם כנדרש.

קליטת מטוסי כפיר

בחודשים אפריל—אוגוסט 1978 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת על קליטתם של מטוסי כפיר בחיל האוויר. הביקורת נערכה בשתי טייסות, בבסיסים שונים, שקלטו מטוסים, ובטייסות התחזוקה של אותם הבסיסים. בדיקות השלמה נערכו בלהק אוויר ובלהק ציוד שבמיפקדת חיל האוויר.

ממצאי ביקורת הועלו בעיקר בתחומים הבאים : ייצור על פי אופיון וביצוע של שינויים ושיפורים, במסגרת של מיתקון חוזר ; התאמתם של המטוסים לנשיאת טילים ומערכות לחימה אחרות ; הצטיידות בחלקי חילוף ; שמישות המטוסים ; אימון צוותי האוויר והכשרת צוותי הקרקע. בדבר אימון צוותי האוויר העירה הביקורת, שאף אם היו האימונים בהיקף שנראה למיפקדת החיל מספיק, נכון היה לקיימם בהתאם לתקן כל עוד לא שונו התקנים.

ממצאי הביקורת נדונו עם מיפקדת חיל האוויר ועם מפקדי היחידות, שבהן נערכה הביקורת. ממצאים הנוגעים לתעשייה האווירית (תע"א) הובאו לידיעתה.

תכניות ייצור וביצוען

אופיון המטוס הוגדר בינואר 1973 ; בשנת 1975 הוחלט להתקין במטוס כנפונים, שנועדו לשפר את תכונותיו וביצועיו. תוך כדי קליטת המטוסים יזמו חיל האוויר ותע"א פיתוח ושיפור של